

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
Кафедра соціальних технологій

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

О.М. Котикова

« ____ » _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«БАКАЛАВР»

Тема: **« СУТНІСТЬ ТА ЗАСОБИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З**
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ »

Виконавець: **Корольова Катерина Віталіївна**

Керівник: **доктор психологічних наук, професор, професор кафедри соціальних технологій Блінов Олег Анатолійович**

Нормоконтролер: _____ Новікова Н. Є.

Київ - 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій
Кафедра соціальних технологій
Спеціальність 231 «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Котикова О.М.

« _____ » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ
на виконання кваліфікаційної роботи
Корольова Катерина Віталіївна

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Сутність та засоби соціальної роботи з військовослужбовцями» затверджена наказом ректора від «10» травня 2023 року №666/ст.

2. Термін виконання роботи: з 08. 05. 2023 р. по 25. 06. 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: літературні джерела з соціальної роботи, психології, педагогіки, нормативно правові акти.

4. Зміст пояснювальної записки: вступ, розділ 1 «Теоретичні основи соціальної роботи з військовослужбовцями», розділ 2 «Емпіричне дослідження проблем, що виникають у військовослужбовців та їх сімей», висновки, список використаних джерел, додатки.

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстрованого) матеріалу: 18 рисунків, 2 додатки, презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді.

6. Календарний план-графік.

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Обрання теми та наукового керівника кваліфікаційної роботи	Квітень 2023 р.	
2.	Затвердження теми кваліфікаційної роботи	Травень 2023 р.	
3.	Визначення актуальності та стану проблеми, яка досліджується	Травень 2023 р.	
4.	Теоретичний аналіз літератури	Травень 2023 р.	
5.	Зібрання необхідних матеріалів та попереднє дослідження	Квітень-травень 2023 р.	
6.	Написання кваліфікаційної роботи	Травень-червень 2023 р.	
7.	Проведення дослідження	Травень 2023 р.	
8.	Подання готової кваліфікаційної роботи на розгляд керівнику	Червень 2023 р.	
9.	Доопрацювання кваліфікаційної роботи, отримання відгуку керівника, рецензії	Червень 2023 р.	
10.	Проходження попереднього захисту	16.05.2023 р.	
11.	Захист кваліфікаційної роботи	20.05.2023 р.	

7. Дата видачі завдання: «___» _____ 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Блінов О.А.

(підпис керівника)

(П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____ Корольова К.В.

(підпис випускника)

(П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи: «Сутність та засоби соціальної роботи з військовослужбовцями» 65 сторінок, 18 рисунків, 33 використаних джерела, 2 додатки.

ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНА РОБОТА, ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІ, ЗАСОБИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ, МОДЕЛЬ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ, СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ.

Об'єктом дослідження є соціальна робота з військовослужбовцями.

Предметом дослідження є сутність та засоби соціальної роботи з військовослужбовцями.

Мета дослідження. Вивчити зміст та описати засоби, що використовуються в соціальній роботі з військовослужбовцями.

Завдання:

1. Розкрити сутність військово-соціальної роботи та визначити її головні напрями.
2. Описати засоби соціальної роботи з військовослужбовцями.
3. Визначити соціальні проблеми в учасників бойових дій та їх сімей, з'ясувати шляхи вирішення.
4. Розробити модель військово-соціальної роботи.

Методи дослідження. В роботі були використані такі методи: теоретичні: аналіз, синтез, вивчення наукових джерел та робіт з даної теми, аналіз нормативно правових актів; та емпіричні: анкетування.

Гіпотеза дослідження. Можна припустити, що встановлені проблеми військово-соціальної роботи та шляхи їх вирішення, розроблена модель, допоможуть в майбутньому соціальним працівникам в роботі з військовослужбовцями.

Наукова новизна дослідження обраної теми є однією зі спроб комплексного вивчення військово-соціальної роботи на сучасному етапі її розвитку, презентації моделі військово-соціальної роботи, яку в подальшому можна використовувати в практичній діяльності соціального працівника.

Практичне значення отриманих результатів. Результати даної роботи можна використовувати в якості теоретичної основи для розробки лекцій при підготовці соціальних працівників для роботи з військовослужбовцями. А також у наданні рекомендацій щодо професійного самовизначення особистості, в тому числі для соціальних працівників.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи соціальної роботи з військовослужбовцями	6
1.1. Поняття, сутність та термінологія військово-соціальної роботи.....	6
1.2. Засоби, методи і технології соціальної роботи з військовослужбовцями.....	12
1.3. Організація соціальної роботи з військовослужбовцями.....	20
Висновки до першого розділу.....	26
РОЗДІЛ 2. Емпіричне дослідження проблем, що виникають у військовослужбовців та їх сімей	29
2.1. Опис використаних методів, організація та проведення дослідження проблем, що виникають у військовослужбовців та їх сімей.....	29
2.2. Аналіз результатів дослідження, розкриття виявлених проблем.....	39
2.3. Розробка моделі військово-соціальної роботи.....	46
Висновки до другого розділу.....	52
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	62

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена потребою вивчення складної ситуації з організації та проведення соціальної роботи з військовослужбовцями в Україні. На даний час вона є однією з важливих напрямків роботи. Військово-соціальна робота є і новим, і в той же час досить давнім явищем. Як і звичайні громадяни, військовослужбовці також потребують захисту, допомоги і уваги. Через відсутність належних методичних засад, недостатню розвиненість військово-соціальної роботи та відсутність комплексності допомоги, реабілітація військовослужбовців не дає належних результатів, що призводить до неможливості реалізації потенціалу учасника бойових дій в мирному житті. Соціальна робота відіграє велику роль в реабілітації військових, тому важливо досліджувати та розвивати даний напрямок роботи.

Після повномасштабного вторгнення чисельність армії збільшилась в 3 рази в порівнянні з 2014-2021 роками. На сьогоднішній день лише у лавах Збройних сил України налічується приблизно 700 тисяч осіб, а весь сектор безпеки та оборони охоплює до мільйона українців. Всі ці люди потребують допомоги у вирішенні тих чи інших соціальних питань.

Соціальна робота з військовослужбовцями – це важлива складова в побудові сильної армії. Впевненість у своїй захищеності і захищеності своєї родини, дає сил і підтримує бойовий дух.

Головним завданням соціальної роботи є – допомога в адаптації до умов життя в соціальному середовищі. Особливістю ж, є орієнтованість на розвиток особистості та вирішення її суб'єктивних проблем.

У ст. 17 Конституції України проголошується, що держава забезпечує соціальний захист громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України, та членів їх сімей. Соціальний захист військовослужбовців має бути не тільки задекларованим відповідними законодавчими актами, а також повинен виконуватись у структурі механізмів державного управління та в забезпеченні відповідними видатками з державного бюджету з метою реального фінансування певних соціальних гарантій.

Різниця між соціальним захистом військовослужбовців та соціальним захистом інших працездатних громадян полягає в тому, що військовослужбовці, виконуючи конституційний обов'язок щодо захисту Вітчизни, обмежені у ряді конституційних прав та свобод. Тому зазначені обставини потребують здійснення особливих заходів відносно зниження або запобігання негативного впливу соціальних ризиків на військовослужбовців, які через особливості своєї службової діяльності не мають іншого джерела отримання гідних умов до існування.

Дану тему висвітлювали такі вчені: М.Джонсон, А.Хіллер, О.Блінов, І.Тімкін, О.Бойко, Ю.Бриндіков, А.Бородій, Н.Липський, Т.Назарчук та А.Шавлов.

Об'єктом дослідження є соціальна робота з військовослужбовцями.

Предметом дослідження є сутність та засоби соціальної роботи з військовослужбовцями.

Мета дослідження. Вивчити зміст та описати засоби, що використовуються в соціальній роботі з військовослужбовцями.

Завдання:

1. Розкрити сутність військово-соціальної роботи та визначити її головні напрями.
2. Описати засоби соціальної роботи з військовослужбовцями.
3. Визначити соціальні проблеми в учасників бойових дій та їх сімей, з'ясувати шляхи вирішення.
4. Розробити модель військово-соціальної роботи.

Гіпотеза дослідження. Можна припустити, що встановлені проблеми військово-соціальної роботи та шляхи їх вирішення, розроблена модель, допоможуть в майбутньому соціальним працівникам в роботі з військовослужбовцями.

Наукова новизна дослідження обраної теми є однією зі спроб комплексного вивчення військово-соціальної роботи на сучасному етапі її розвитку, презентації моделі військово-соціальної роботи, яку в подальшому можна використовувати в практичній діяльності соціального працівника.

Практичне значення отриманих результатів. Результати даної роботи можна використовувати в якості теоретичної основи для розробки лекцій при підготовці соціальних працівників для роботи з військовослужбовцями. А також у наданні рекомендацій щодо професійного самовизначення особистості, в тому числі для соціальних працівників.

Методи дослідження. В роботі були використані такі методи: теоретичні: аналіз, синтез, вивчення наукових джерел та робіт з даної теми, аналіз нормативно правових актів; та емпіричні: анкетування.

Апробація роботи проведена на Міжнародній науково-практичній конференції “ПОЛІТ. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ” з виступом на тему: “Особливості соціального захисту військовослужбовців”. Конференція відбулася 4-7 квітня 2023 року в Національному авіаційному університеті.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та 2 додатків. Обсяг роботи 65 сторінок. Список використаних джерел містить 33 найменування, що викладено на 5 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ

1.1 Поняття, сутність та термінологія військово-соціальної роботи

Перш ніж вимагати від людей сумлінного виконання своїх обов'язків, необхідно забезпечити їх усім необхідним для життя і служби, відгородити від свавілля та беззаконня. Саме ця ідея визначає суть і зміст військово-соціальної роботи.

Військово-соціальна робота – складова виховної роботи, комплекс соціально-правових, інформаційних та організаційних заходів сприяння військовослужбовцям, працівникам внутрішніх військ, членам їх сімей у реалізації встановлених законами України та іншими законодавчими актами прав і пільг, одержанні соціальної допомоги та компенсацій, створенні у військових колективах соціальних умов і гарантій, які забезпечують нормальну життєдіяльність, сумлінне ставлення до виконання службових обов'язків [29].

Предметом військово-соціальної роботи є соціальні процеси, явища та соціальні відносини в межах армійського середовища, що містять у собі певні протиріччя, породжують конфліктні ситуації й безпосередньо впливають на стан боєготовності внутрішніх військ [18].

Об'єктами військово-соціальної роботи є [29]:

- громадяни України на етапі припису їх до збройних формувань;
- військовослужбовці строкової служби;
- офіцери, прапорщики, солдати і сержанти, що проходять службу за контрактом;
- працівники внутрішніх військ;
- члени сімей військовослужбовців;
- військовослужбовці, що перебувають у запасі чи у відставці та члени їхніх сімей.

Суб'єктами військово-соціальної роботи є [29]:

– органи військового управління або окремі посадові особи, які наділені правами та обов'язками стосовно керівництва військами (до командира підрозділу включно);

– органи виховної роботи як безпосередні організатори військово-соціальної роботи;

– служби тилу, що причетні до вирішення соціальних питань (продовольча, речова, фінансова, медична, житлова);

– позаструктурні організації (в тому числі й громадські) – офіцерські збори, комітети солдатських матерів тощо.

Функції військово-соціальної роботи: інформаційна; пояснювальна; евристична; комунікативна; організаторська; правозахисна; превентивна; психолого-педагогічна; рекламно-пропагандистська; соціально-економічна [29].

Основними принципами військово-соціальної роботи є [29]:

– законність і дотримання прав людини;

– комплексність і системність використання прийомів та засобів;

– гуманність і незалежність;

– прозорість та громадський контроль за діяльністю органів, відповідальних за соціальну роботу у внутрішніх військах;

– відповідність завдань соціальної роботи рівню їхнього фінансово-економічного забезпечення.

Військово-соціальна робота включає в себе вирішення наступних проблем [5]:

1) соціального забезпечення – як сукупності соціальних норм і гарантій, що задовольняють ті чи інші соціально-економічні та духовні потреби військовослужбовців;

2) соціально-правової роботи — як комплексу організаційно-методичних і правових заходів, спрямованих на доведення до військовослужбовців, членів їх сімей та працівників Збройних Сил України визначених законами соціальних прав, пільг і допомоги;

3) соціально-професійної адаптації військовослужбовців до умов військової служби на етапі підготовки до неї, як процесу активного їх пристосування до умов і характеру служби, міжособистісних стосунків, умов побуту, дозвілля;

4) соціальної адаптації звільнених у запас військовослужбовців та членів їх сімей до нових умов і характеру праці;

5) проектування, організація впровадження цільових комплексних програм соціального розвитку Збройних Сил, системи планування та керування соціальними процесами і явищами в них;

6) соціального захисту — реалізації соціально-економічних і правових заходів, що призначені забезпечити гарантований прибуток тим, хто не може заробити на засоби існування, а також надання можливості безкоштовного отримання житла, охорони здоров'я, освіти, в основі яких лежать суспільні фонди споживання.

Головною метою військово-соціальної роботи є створення у військових колективах умов, що сприятимуть забезпеченню нормальної життєдіяльності, сумлінному і якісному виконанню завдань та посадових обов'язків.

Під умовами слід розуміти матеріальне середовище та обставини, за яких відбувається життєдіяльність військового та цивільного персоналу частин.

Поруч з цим існують інші, не такі масштабні, але не менш важливі цілі. З них формується певний комплекс настанов, якими мають керуватися командири, представники виховних та інших органів військового управління. Такими настановами є: соціальна підтримка, соціальна допомога, соціальна реабілітація, створення у військових колективах доброзичливої атмосфери, формування соціальної самостійності у військовослужбовців та членів їхніх сімей, які опинилися у скрутних життєвих ситуаціях, формування умінь та навичок запобігання соціальним проблемам або ефективного їх вирішення.

Консультативна допомога військовослужбовцям, членам їх сімей і командирам є першочерговим завданням військово-соціальної роботи, що має на меті надання інформації про шляхи розв'язання соціальних проблем.

Не менш важливим завданням є проведення соціально-правової роботи, яка спрямована на ознайомлення військовослужбовців та їх сімей з їх соціальними правами, гарантіями, пільгами та компенсаціями.

Потрібно виділити і таке завдання, як реалізація координаційно-методичної діяльності з соціальних питань. Сутність даної діяльності полягає в узгодженні й упорядкуванні організаційних і практичних соціальних заходів, що здійснюють органи військового управління та окремі посадові особи.

Також завданням військово-соціальної роботи є всебічний аналіз стану соціального захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей. Його зміст полягає у визначенні рівня реалізації прав і свобод, задоволення матеріальних та духовних потреб, надання пільг та компенсацій, захищеності особистої гідності, безпеки у процесі повсякденної діяльності та навчань.

Забезпечення взаємодії між державними органами, громадськими організаціями та органами військового управління є важливим елементом військово-соціальної роботи. Головна мета цієї взаємодії полягає у забезпеченні реалізації пільг та прав, які передбачені законодавством щодо соціального захисту військовослужбовців, звільнених зі служби, працівників військ та членів їх родин. Ця взаємодія вимагає ефективного співробітництва між трьома основними суб'єктами соціальної роботи: державними органами, громадськими організаціями та органами військового управління. Вони повинні об'єднатися в єдину систему військово-соціальної роботи, спільно працювати, взаємодіяти та координувати свої зусилля для забезпечення належної соціальної підтримки військовослужбовцям.

Активна військово-соціальна робота є ключовим інструментом, що сприяє посиленню освідомленості військовослужбовців щодо їхніх соціальних потреб. Цей процес допомагає їм зрозуміти реальні можливості та ресурси, якими вони можуть користуватись для задоволення цих потреб. В результаті, військовослужбовці набувають необхідних навичок і якостей, які дозволяють їм ефективно спілкуватися з іншими, будувати здорові відносини та займатися вирішенням своїх соціальних проблем.

У реалізації цілей та завдань значну роль відіграють методи військово-соціальної роботи.

Весь арсенал методів умовно поділити на три групи [29]:

- соціально-економічні – дозволяють командирам й офіцерам виховних структур впливати на сферу соціальних і економічних потреб та інтересів військовослужбовців, інших об'єктів військово-соціальної роботи, регулювати їх обсяг, спрямованість, перерозподіл пріоритетів. Серед них натуральна та грошова допомоги, встановлення пільг, одноразова матеріальна допомога та компенсації, побутове обслуговування, моральне заохочення, санкції за ненормативні вчинки.

- організаційно-розпорядчі – регламентування, нормування та інструктування, орієнтовані на формування у об'єкта розуміння необхідності дотримання норм та вимог загальносуспільної поведінки.

- психолого-педагогічні – використання механізмів соціально-психологічної та педагогічної регуляції соціального самопочуття і поведінки суб'єктів військово-соціальної роботи.

З урахуванням цього психолого-педагогічні методи поділяють на дві підгрупи.

Перша – методи, що орієнтовані на соціальний фактор: соціологічні дослідження, соціально-психологічні діагностичні методи, гуманізація умов служби й побуту військовослужбовців, створення можливостей для реалізації творчого потенціалу особистості, сприяння саморозвитку та самовдосконаленню, формування позитивних соціально-психологічних явищ у військових колективах.

Друга – методи, що орієнтовані безпосередньо на особистість: переконання, навіювання, інформування, роз'яснення, поради, аргументовані рекомендації, позитивні приклади активної життєвої позиції військовослужбовців.

По змісту і спрямованості заходів військово-соціальної роботи має досить складну структуру.

До її основних складових відносяться:

- грошове забезпечення військовослужбовців та пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби;

- продовольче та речове забезпечення військовослужбовців;
- охорона здоров'я військовослужбовців, осіб, звільнених з військової служби і членів їх сімей;
- житлове питання;
- обов'язкове державне страхування військовослужбовців та компенсаційні виплати;
- реалізація конституційного права військовослужбовців та членів їх сімей на свободу совісті та віросповідання;
- соціальний захист найбільш уразливих груп військовослужбовців, осіб, звільнених з військової служби і членів їх сімей (інваліди, ветерани, сім'ї загиблих військовослужбовців, багатодітні сім'ї, «чорнобильці» тощо), військовослужбовців, які, мають особливі заслуги перед державою (учасники бойових дій, ветерани війни й військової служби та ін.);
- соціально-професійна адаптація військовослужбовців, звільнених з військової служби.

Реалізація завдань військово-соціальної роботи включає три види діяльності:

- Базисна – вдосконалення нормативно-правової бази соціального-правового забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей.
- Організаторська – діяльність командирів (начальників), посадовців осіб органів військового управління, фахівців морально-психологічного забезпечення щодо організації заходів соціально-психологічної реабілітації,
- Практична діяльність – застосування форм і методів соціально-психологічної реабілітації спрямованих на її аналіз, прогнозування, планування, надання допомоги, пропозицій тощо.

Організація військово-соціальної роботи передбачає визначення взаємопов'язаних завдань, учасників (суб'єктів), засобів і планування заходів для створення необхідних умов задоволення соціальних потреб осіб, які підлягають впливу цієї роботи, і забезпечення їх нормального життєвого функціонування. Вона спрямована на формування у військовослужбовців свідомого ставлення до виконання службових обов'язків та успішного виконання ними покладених завдань.

Таким чином, військово-соціальна робота у Збройних Силах України передбачає здійснення соціально-правових, інформаційних і організаційних заходів щодо сприяння військовослужбовцям, працівникам Збройних Сил України і членам їх сімей у реалізації встановлених законами України, іншими законодавчими актами прав і пільг, одержанні ними соціальної допомоги та відповідних компенсацій, створенні соціальних умов і гарантій. Дана робота включає в себе вирішення таких проблем як: соціальне забезпечення, соціальний захист, соціальна адаптація, соціально правова робота, соціально-професійна адаптація, організація та впровадження програм. Її головною метою є створення у військових колективах умов, що сприятимуть забезпеченню нормальної життєдіяльності, сумлінному і якісному виконанню завдань та посадових обов'язків. Пріоритетним завданням військово-соціальної роботи є надання консультативної допомоги військовослужбовцям, членам їх сімей, командирам і начальникам з метою інформування про існуючі можливості та шляхи розв'язання соціальних проблем. Для реалізації цілей та завдань використовуються такі методи як: соціально-економічні, організаційно-розпорядчі та психолого-педагогічні.

1.2. Засоби, методи і технології соціальної роботи з військовослужбовцями

Соціальна робота здійснюється за допомогою засобів. Засобами соціальної роботи є всі предмети, пристосування, дії за допомогою яких досягаються цілі діяльності. Перелічити всі засоби майже неможливо, вибір та застосування засобів залежить від того, кому надається допомога.

Засоби здійснення військово-соціальної роботи досить різноманітні, вони бувають: правові, економічні, політичні, просвітницькі, культурно-дозвілєві та духовно-моральні.

Характер засобів військово-соціальної роботи визначає конкретні види її здійснення. Наприклад, можна впевнено казати про правовий зміст соціального захисту, підтримки, забезпечення, реабілітації діючих військовослужбовців, звільнених в запас або у відставці, а також членів їх родини.

До засобів військово-соціальної роботи можуть бути включені наступні компоненти:

1. Соціальна допомога та підтримка (надання матеріальної допомоги, консультації та підтримка при вирішенні соціальних проблем, включаючи медичну допомогу та психологічну підтримку).

2. Проведення програм та заходів, що спрямовані на адаптацію військовослужбовців та їх сімей до військової служби та життя в військовому середовищі.

3. Комплексні програми професійної орієнтації та підготовки військовослужбовців до звичайного життя після закінчення служби.

4. Програми підтримки ветеранів та їх сімей, надання допомоги в отриманні медичних та інших соціальних послуг.

5. Соціально-правовий захист і забезпечення прав і свобод військовослужбовців та членів їх родин.

6. Робота з профілактики соціально-небезпечних явищ серед військовослужбовців та їх сімей.

Зазвичай ці засоби реалізуються через соціальні служби, спеціальні центри та відділи, організації ветеранів та інші соціальні інститути.

Соціальна робота з військовослужбовцями здійснюється за певними методами.

Організаційні методи – це прийоми та способи діяльності, що застосовуються для вирішення організаційних задач в соціальній роботі.

Вони поділяються на :

- організаційно - розпорядчі
- організаційно - координаційні
- організаційно - інструктивні
- організаційно - технічні

Дані методи допомагають соціальному працівнику правильно організувати соціально-правову допомогу.

Педагогічні методи – спрямовані на надання соціальної допомоги людині, як окремо взятому індивіду і як члену соціуму, в якому проходить процес соціалізації та соціальної орієнтованості.

Виділяють три основні групи цих методів:

1. Методи формування свідомості особистості (бесіда, лекція, дискусія, переконання, навіювання, приклад).
2. Методи організації пізнавальної, практичної діяльності і поведінки.
3. Методи стимулювання діяльності і поведінки індивіда (заохочення, змагання, покарання, гра).

Ці методи допомагають вирішувати проблеми розвитку особистості військовослужбовців та членів їх родини в суспільно-корисному руслі, забезпечувати адекватний процес їх соціалізації, одночасно впливаючи на свідомість, діяльність і поведінку.

Соціально-психологічні методи – це комплекс методів, що умовно поділяються на декілька груп.

- Спостереження
- Експеримент

Методи цієї групи дозволяють соціальному працівнику виявляти психологічні відхилення свідомості військовослужбовців і їх сімей і допомагають їм усвідомити свої хвороби, направити їх на шлях, що призведе до вирішення як внутрішніх так і міжособистісних конфліктів.

Соціально-економічні методи – сукупність способів і прийомів, за допомогою яких здійснюються дії, що враховують соціальні інтереси і потреби людей, визначають шляхи їх задоволення: натуральна і грошова допомога, встановлення пільг та одноразових виплат.

В соціальній роботі використовують наступні економічні методи: статистичні; математичні; аналіз цілеспрямованих дій і об'єктивна порівняльна оцінка можливих результатів дій; балансовий; індексний; вибірковий; технологічний аналіз рядів динаміки.

Такі методи допомагають соціальному працівнику формувати оптимальні соціальні нормативи військовослужбовцям і їх сім'ям, створювати ефективну систему соціального захисту, підвищення соціальної мобільності, а також підвищення результативності роботи соціальної служби.

Сучасна соціальна робота пропонує використовувати первинні та вторинні методи у роботі з військовослужбовцями та їхніми сім'ями.

До первинних належать такі методи:

- індивідуальна терапія,
- сімейна терапія,
- групова терапія.

До вторинних:

- планування,
- консультування,
- супровід.

Основними процедурами технології сучасної соціальної роботи з військовослужбовцями є:

- соціальна профілактика – діяльність, спрямована на попередження проблем індивіда, подолання їх причин;
- соціальна реабілітація – діяльність, спрямована на подолання наслідків проблем, відновлення стану соціального функціонування;
- соціальна підтримка – діяльність, спрямована на компенсацію ресурсів військовослужбовця, втрачених під впливом проблеми.

Однією з ключових функцій соціальної роботи є стимулювання розвитку соціальних комунікацій, розв'язання міжособистісних конфліктів і підтримка єдності у військових колективах. З метою досягнення цих цілей застосовуються різноманітні конфліктологічні процедури, технології посередництва та групової терапії, такі як бесіди та ігри. Також проводяться тренінги з розвитку комунікативних навичок, аналізуються психологічні сумісності та несумісності між особами з метою формування стабільних та дружніх колективів, що є найбільш життєздатними.

Технології соціальної роботи з військовослужбовцями та їх сім'ями можуть розрізнятися в залежності від характеру і глибини соціальних проблем, з якими стикаються ці люди. Врахування належності до призовного або контрактного контингенту, а також тривалості перебування на військовій службі може мати важливе значення при визначенні підходів.

У роботі з військовослужбовцями застосовуються різні технології психологічного тренінгу, психотерапії та психокорекції. Основна мета таких технологій полягає в стимуляції позитивних психологічних реакцій, підвищенні мотивації, зниженні стресу та ефективному керуванні емоціями у великих групах.

Найбільш ефективними методами роботи з військовослужбовцями строкової служби є:

- індивідуальне консультування з використанням проєктивних методик;
- ігрові техніки особистісного росту.

Також велику роль у роботі з великими групами військовослужбовців відіграють техніки стрес-менеджменту, релаксації та медитації. Вони спрямовані на зниження рівня стресу, покращення саморегуляції емоцій та підтримку психологічного стану.

Спілкування за допомогою ігрових технік може мати позитивний вплив на психологічний клімат у мікрогрупах військовослужбовців. Ігрові техніки, такі як рольові ігри, командні спортивні змагання або ігри, спрямовані на розвиток співробітництва та комунікації, можуть створювати позитивну атмосферу, сприяти заряду позитивних емоцій та зняттю емоційної напруги. Ці ігрові активності можуть допомогти військовослужбовцям відволіктися від рутинних обов'язків та стресових ситуацій, що пов'язані зі службою.

В результаті, відчуття позитивного досвіду, який вони отримують під час спілкування та взаємодії у грі, може переноситися на їх повсякденні обов'язки та спілкування з колегами по службі.

Коли військовослужбовці повертаються до своїх повсякденних обов'язків після ігрової активності, вони можуть підходити до них з більшим ентузіазмом, креативністю та позитивним настроєм. Під час спілкування вони можуть ділитися

своїми позитивними емоціями, обговорювати спільний досвід в грі та підтримувати позитивний настрій. Таким чином, ігрові техніки можуть покращити психологічний клімат у мікрогрупах військових.

У сфері соціальної роботи з військовослужбовцями широко застосовується соціально-психологічний тренінг, який є ефективною формою організованого спілкування, спрямованого на підтримку та психологічну допомогу цій групі осіб. Цей тренінг базується на активних методах групової роботи та має на меті допомогти військовослужбовцям подолати стресові ситуації, розвинути навички ефективної комунікації, успішно адаптуватися після повернення з військової служби та запобігти професійному вигорянню та професійним деформаціям у майбутньому.

Тренінгові заняття є важливим інструментом, який допомагає полегшити та прискорити процес оволодіння знаннями, вміннями і навичками ефективної соціальної поведінки. Вони сприяють оптимізації комунікативних здібностей людини та створюють можливості для глибшого самопізнання та самовизначення.

Соціально-психологічні тренінги, що проводяться у військових частинах, орієнтовані на розвиток різних аспектів особистості та комунікативних здібностей учасників. Основні цілі таких тренінгів включають згуртованість військового колективу, особистісний ріст, розвиток творчих здібностей, адаптаційні можливості, безконфліктне, позитивне та конструктивне спілкування, впевненість в собі, зняття емоційної напруги, сприяння взаєморозумінню у групі, розвиток вербальної та невербальної комунікації, емпатію, попередження конфліктних ситуацій, формування адекватної самооцінки, релаксацію та багато іншого.

У цій роботі використовуються різноманітні методи та техніки, що включають психокорекційні вправи, рольові ігри, мозковий штурм, релаксаційні техніки, зворотний зв'язок, арт-терапію, сімейну терапію, методики корекції депресивних станів та сприяння адаптаційним можливостям, елементи феноменологічної психодрами, гештальттерапію, когнітивні та поведінкові методики, а також техніки психодинамічної терапії.

Цей комплексний підхід допомагає військовослужбовцям ефективно розвиватися, зміцнювати командний дух, встановлювати позитивні стосунки в

колективі та ефективно взаємодіяти з оточуючими. Він також сприяє психологічній стійкості та адаптації до складних ситуацій, що можуть виникнути.

Соціальна робота з військовослужбовцями включає в себе використання лекцій, як один з методів. Ці лекції мають як профілактичне, так і інформаційне спрямування. Профілактичні лекції зазвичай націлені на попередження негативних явищ у військовому середовищі, таких як ВІЛ/СНІД, хвороби, що передаються статевим шляхом, або позастатутні відносини. Вони також спрямовані на профілактику конфліктних ситуацій та допомогу військовослужбовцям у подоланні стресових ситуацій.

Лекції інформаційного спрямування передають основні аспекти державної молодіжної політики, роботи центрів соціальних служб для молоді, релаксаційних технік та методів психологічного розвантаження. Вони також можуть стосуватись психологічних аспектів спілкування, професійної орієнтації та юридичних аспектів працевлаштування, пільг, що надаються військовослужбовцям, а також особливостей соціально-психологічної роботи з особовим складом Збройних сил та управління військовим колективом.

Одним з важливих аспектів соціальної роботи з військовослужбовцями є розвиток спеціальної системи сімейного консультування та сімейної терапії. Це відіграє велику роль у зменшенні напруженості в сім'ях військовослужбовців, запобіганні конфліктів і кризових ситуацій, а також сприяє стабілізації сімейного середовища.

У випадках, коли сім'ї військовослужбовців проживають віддалено від великих міст, наявність такої служби стає незамінною. Вона надає можливість сім'ям військових отримати професійну допомогу та консультації з питань, пов'язаних із психологічними труднощами, взаєминами в родині та іншими проблемами, які виникають в їхньому житті.

Соціальні працівники в Збройних Силах мають специфічні завдання, спрямовані на підтримку звільнених військовослужбовців у процесі навчання і переорієнтації на цивільні професії, що є популярними на ринку праці. Вони забезпечують необхідну підготовку, щоб допомогти військовослужбовцям

адаптуватись до цивільного життя і здійснити успішну перехідну фазу після звільнення.

Крім того, соціальні працівники забезпечують правильну психологічну орієнтацію та корекцію очікувань у звільнених військовослужбовців. Вони допомагають реалістично оцінити можливості і перспективи у цивільному житті, змінюючи спосіб мислення та ставлення до незвичайних ситуацій.

В сучасній Україні соціальна робота з військовослужбовцями реалізується через діяльність консультативних пунктів при військових комісаріатах, військових частинах, а з військовозобов'язаною молоддю під час проведення акцій у військових частинах.

Соціальна робота в Збройних Силах включає різноманітні форми і методи, які вибираються з урахуванням конкретних напрямків роботи, категорій військових осіб та їх потреб. Ці форми і методи розробляються на основі угод про спільну діяльність, які укладаються між командуванням військових частин і військовими комісаріатами.

Робота соціальних працівників консультативних пунктів, що діють при військових частинах, спрямована на надання соціально-медичної, психолого-педагогічної, правової, інформаційної допомоги, як військовослужбовцям строкової служби, так і офіцерам та членам їх сімей.

У роботі консультпунктів наявна як індивідуальна так і групова форми роботи, в яких практикується проведення бесід, тестів, рольових ігор, аутотренінгів, тренінгових занять, опитувань. Проведення такої діяльності має бути систематичним.

Консультативний пункт при військових комісаріатах є спеціалізованим формуванням центрів соціальних служб для молоді, метою діяльності якого є надання соціальних послуг призовній молоді.

Отже, засоби здійснення військово-соціальної роботи досить різноманітні, вони бувають: правові, економічні, політичні, просвітницькі, культурно-дозвіллеві та духовно-моральні. До засобів можуть бути включені такі компоненти: соціальна допомога та підтримка; проведення програм та заходів спрямованих на адаптацію; програми професійної орієнтації; програми підтримки ветеранів; соціально-

правовий захист; забезпечення прав і свобод. Здійснюється робота за такими методами: організаційні, педагогічні, соціально-психологічні, соціально-економічні. Використовуються також первинні та вторинні методи соціальної роботи. Технології соціальної роботи з військовослужбовцями та їх сім'ями розрізняються залежно від характеру і глибини їх соціальних проблем. Основними процедурами технології сучасної соціальної роботи з військовослужбовцями є: соціальна профілактика, соціальна реабілітація та соціальна підтримка. Форми і методи соціальної роботи вибираються з урахуванням напрямів роботи, категорій і потреб. У соціальній роботі з військовослужбовцями частіш за все використовують соціально-психологічний тренінг.

1.3 Організація соціальної роботи з військовослужбовцями

Організацію соціальної роботи з військовослужбовцями регламентують: законодавчі акти, укази і розпорядження Президента, постанови Уряду, накази та директиви Міністра Оборони України "Про зміцнення військової дисципліни в Збройних Силах України" (від 15.04.1997 року), "Про заходи щодо підвищення рівня внутрішньої служби у Збройних Силах України", "Про організацію правової підготовки у Збройних Силах України", Д-17 "Про удосконалення діяльності органів військового управління щодо попередження пияцтва та впровадження здорового способу життя у Збройних Силах України" (від 29.07.1999 р), Д-4 "Про організацію та завдання правового виховання в Збройних Силах України" (від 26.01.1994 р), Д-3 "Про організацію гуманітарної підготовки, суспільно-політичного та правового інформування особового складу Збройних Сил України на 2006-2011 роки" (від 13 лютого 2006 року), Д-6 "Про організацію культурно-виховної, просвітницької роботи та дозвілля військовослужбовців, членів їх сімей, працівників Збройних Сил України" (від 1. 02. 1994 р).

Організація полягає у визначенні функціонально пов'язаних завдань, суб'єктів, засобів та плануванні заходів для створення необхідних умов щодо задоволення соціальних потреб об'єктів впливу і забезпечення їх нормальної життєдіяльності,

сумлінного ставлення до виконання службових обов'язків та виконання покладених на них завдань.

В ході етапу становлення організації військово-соціальної роботи протягом 1991 – 2005 років створювалися структурні підрозділи, що функціонально займалися цією діяльністю.

Після проголошення незалежності України в 1991 році, формування головних засад державної політики щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей стало пріоритетним завданням. У той час був прийнятий історичний Закон України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей", що визначав категорії осіб, які відносилися до військовослужбовців, а також формулював їхні права, свободи та обов'язки. Закон також надавав певні пільги та гарантії членам сімей військовослужбовців. Цей крок був вирішальним у створенні системи соціальних гарантій для військових працівників та відкривав шлях до розвитку військово-соціальної роботи у Збройних Силах України.

У червні 1992 року при Кабінеті Міністрів України був створений Комітет з соціального захисту військовослужбовців, який контролював виконання актів законодавства України щодо соціально-правового забезпечення особового складу військових формувань.

Україна у кінці 1990-х років зосередила зусилля на будівництві та розвитку своїх Збройних Сил, що передбачало значну реорганізацію структури та впровадження системи управління та забезпечення військових підрозділів. Хоча цей процес вже був у значній мірі завершений, все ж потребував подальшого удосконалення.

У січні 1997 року Верховна Рада України прийняла Державну програму будівництва та розвитку Збройних Сил України на період до 2005 року. Одним з ключових аспектів цієї програми було забезпечення соціального захисту військовослужбовців, як невід'ємної складової для підтримання їхнього належного морально-психологічного стану. Програма передбачала необхідні зміни та усунення недоліків у цій сфері, що було визнано пріоритетним завданням у загальному контексті реформування Збройних Сил України.

Подальші дії Верховної Ради України призвели до негативних змін у сфері соціального стану військовослужбовців, що значно уповільнило процес формування системи військово-соціальної роботи. Напередодні 2000 року було прийнято закон про державний бюджет, який призупинив деякі пільги для військовослужбовців протягом цього року. Це було перше застосування державою припинення фінансування соціальних гарантій військовослужбовців з метою зекономити бюджетні кошти, що спричинило зростання напруженості серед особового складу через значне скорочення їхнього власного бюджету.

Зміни до закону про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей, які були внесені в лютому 2000 року, свідчили про зниження рівня соціального забезпечення військовослужбовців. Наприклад, призупинили видачу безоплатного речового майна та продовольчих пайків. Наступний Державний бюджет України, прийнятий у 2001 році, не приніс позитивних змін щодо відновлення соціальних гарантій для військовослужбовців, які були призупинені у 2000 році. Ці обставини створили виклики та турботи щодо соціального стану військових працівників. Необхідність відновлення та покращення соціальних гарантій для них стала актуальною темою, яка потребувала негайного врегулювання.

В кінці 2002 року парламентом була розглянута інформація від Кабінету Міністрів щодо ходу реформування Збройних Сил України, що викликало реакцію Верховної Ради відповідним резолютивним документом. В цьому документі було відзначено нерозв'язані соціальні проблеми, низький рівень фінансування, недостатню житлову підтримку та незадовільні житлові умови для значної частини осіб, які перебувають на службі у Збройних Силах України та їх сімей. Крім того, було встановлено неправомірність деяких нормативних актів, виданих Кабінетом Міністрів, які порушували Конституцію України. Враховуючи це, Верховна Рада прийняла постанову, в якій визнала неефективність роботи уряду щодо реалізації програм реформування та розвитку Збройних Сил України.

Внаслідок припинення найважливіших соціальних гарантій для військовослужбовців Збройних Сил України виникли серйозні проблеми, які мали матеріальний та моральний вплив. Відкладання їх вирішення могло призвести до

негативних змін в широкому контексті, які серйозно вплинули б на нормальне функціонування Збройних Сил України.

У 2005 році була утворена Громадська рада при Міністерстві оборони України, що мала на меті підвищення прозорості, відкритості та громадського впливу на діяльність Міністерства оборони України. Ця рада відігравала важливу роль у забезпеченні системного зв'язку між інститутами громадянського суспільства та здійсненні соціальних прав військовослужбовців та їх сімей. Її створення було спрямоване на зміцнення співпраці та взаєморозуміння між військовою сферою та громадськістю, що сприяло покращенню умов життя та соціального статусу військових.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 03.06.2013 № 389 "Про затвердження Положення про військові комісаріати", їх основним завданням стало забезпечення соціального і правового захисту військовослужбовців, призваних на збори військовозобов'язаних, ветеранів війни, пенсіонерів з числа військовослужбовців Збройних сил та членів їх сімей. Це положення було прийняте з метою забезпечення належних умов і захисту прав цих категорій осіб, що відіграють важливу роль у військовій сфері. Військові комісаріати були призначені для координації та здійснення заходів, спрямованих на забезпечення їх соціального благополуччя і виконання їхніх правових обов'язків.

В кінці етапу становлення організації військово-соціальної роботи у підпорядкуванні Міністерства оборони України знаходилися такі її основні суб'єкти: Департамент соціальної та гуманітарної політики, Військово-Медичний департамент, Головне квартирно-експлуатаційне управління, Департамент кадрової політики та Головне фінансово-економічне управління.

Зі зростанням російської агресії проти України та початком антитерористичної операції, виникла потреба у значній кількості нових державних та відомчих нормативно-правових актів, що мали на меті посилити військово-соціальну роботу в Збройних Силах України. Ці акти стали невід'ємною частиною відповіді на виклики російської агресії і сприяли покращенню соціального становища військовослужбовців та їх сімей.

Особливу увагу було приділено ситуації на фронті, де відбувалися постійні бойові дії та зростала кількість загиблих військовослужбовців. Це призвело до необхідності розширення соціальної підтримки для членів їх сімей. З метою забезпечення ефективної мобілізації та координації роботи військових комісаріатів, розпочато процес створення територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, що дозволить забезпечити оперативну реакцію на нові вимоги та покращити роботу військово-соціальних служб.

Територіальний центр комплектування та соціальної підтримки — структура органів місцевого військового управління України, яка покликана замінити собою радянську систему військових комісаріатів [30].

У 2018 році відбулося перетворення військових комісаріатів в територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, що призвело до впровадження ефективної системи обслуговування та надання сервісних послуг у сфері соціального і правового захисту різних категорій осіб. Основною метою цього перетворення було забезпечити ветеранам війни, членам сімей загиблих військовослужбовців, дійсним військовослужбовцям, резервістам та пенсіонерам з числа військовослужбовців Збройних Сил України якісну та своєчасну допомогу.

У територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки були введені посади соціологів, які виконували типові обов'язки. Змінилися підходи до організації військово-соціальної роботи, і на передній план вийшла індивідуальна адресна допомога особам, які знаходяться у найбільш вразливому становищі. Взаємодія з органами державної влади, місцевим самоврядуванням та недержавними організаціями забезпечувалася з метою надання спрямованої допомоги цим особам. Для ефективного аналізу та задоволення потреб ветеранів війни та членів сімей загиблих військовослужбовців була встановлена відповідна документальна форма ведення результатів адресної роботи. Ці документи містили інформацію про осіб, які потребували особливої уваги, їх соціально-побутовий стан, умови проживання та надану допомогу від державних органів, громадських організацій та волонтерів.

Після початку повномасштабного вторгнення, організація соціальної роботи з військовослужбовцями стала одним з найбільш актуальних питань. Впродовж 2022 року, для вирішення соціально-побутових проблем, були внесені зміни до наказу Міністерства оборони, що стосується бюджету. Додатково до всіх існуючих виплат, були передбачені матеріальні допомоги для забезпечення соціально-побутових потреб. Крім того, було збільшено суми окремих видів виплат і призначено додаткову винагороду.

Водночас, слід зазначити, що організація та здійснення військово-соціальної роботи у військових частинах, військових комісаріатах і територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки має ряд проблемних питань, основними з яких є наступні: відсутність єдиного органу в Збройних Силах України, який би здійснював контроль та координацію за практичною реалізацією соціальної підтримки військовослужбовців та членів їх сімей; перебування структур морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України на етапі кардинальної трансформації у відповідності до стандартів роботи з персоналом в арміях країн НАТО; у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки залишається недостатнім рівень знань та вмінь реалізації механізмів нової системи обслуговування, надання сервісних послуг щодо соціального і правового захисту військовослужбовців, військовозобов'язаних, осіб, звільнених з військової служби та членів їхніх сімей; невідповідність кваліфікаційним вимогам окремих соціальних працівників, призначених на посади соціологів територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки державних службовців; неповне розуміння специфіки напрямків та завдань здійснення заходів соціальної роботи у військовому середовищі цивільними соціальними працівниками, відмінностей їхньої діяльності від психологів чи інших соціальних працівників загального профілю; відсутність в державі стандартів здійснення соціальної роботи з військовослужбовцями, ветеранами та членами їхніх сімей, розробка яких покладалась на професійні асоціації соціальних працівників, які на сьогодні в Україні вже не діють; відсутність програм підготовки військових соціальних працівників у вищих навчальних закладах та цивільних навчальних закладах [6].

За словами начальника головного управління соціального супроводу Головного управління морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України полковника Ярослава Калініченка в 2023 році почався розвиток соціальної роботи з військовослужбовцями, зокрема вибудовується система соціального супроводу у військах та вертикаль її управління, найближчим часом вперше буде впроваджено діяльність соціальних працівників у військових частинах, також буде посилено соціальну складову територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки та налагоджено взаємодію представників соціального супроводу для ефективного надання необхідної допомоги військовослужбовцям та їх сім'ям [8].

Отже, організація соціальної роботи з військовослужбовцями полягає у визначенні функціонально пов'язаних завдань, суб'єктів, засобів та плануванні заходів для створення необхідних умов щодо задоволення соціальних потреб об'єктів впливу і забезпечення їх нормальної життєдіяльності, сумлінного ставлення до виконання службових обов'язків та виконання покладених на них завдань. Організацію соціальної роботи з військовослужбовцями регламентують: законодавчі акти, укази і розпорядження Президента, постанови Уряду, накази та директиви Міністра Оборони України. В основу нових підходів організації військово-соціальної роботи в центрах соціальної підтримки покладено принцип виявлення найбільш соціально уражених категорій осіб та надання їм у взаємодії з органами державної влади, місцевого самоврядування та недержавними організаціями відповідної адресної допомоги.

Висновки до першого розділу

В першому розділі ми розкрили поняття військово-соціальної роботи, визначили головні напрямки даної роботи, описали засоби, методи та технології соціальної роботи з військовослужбовцями та процес організації військово-соціальної роботи в Україні.

Отже, військово-соціальної роботи у Збройних Силах України передбачає здійснення соціально-правових, інформаційних і організаційних заходів щодо сприяння військовослужбовцям, працівникам Збройних Сил України і членам їх

сімей у реалізації встановлених законами України, іншими законодавчими актами прав і пільг, одержанні ними соціальної допомоги та відповідних компенсацій, створенні соціальних умов і гарантій, які б забезпечили їх нормальну життєдіяльність, сумлінне ставлення до виконання покладених на них функціональних та службових обов'язків.

Здійснюється військово-соціальна робота з громадянами на етапі припису їх до збройних формувань, військовослужбовцями під час несення служби, військовослужбовцями, що перебувають у запасі чи у відставці та членами їхніх сімей. Дана робота включає в себе вирішення таких проблем як: соціальне забезпечення, соціальний захист, соціальна адаптація, соціально правова робота, соціально-професійна адаптація, організація та впровадження програм. Її головною метою є створення у військових колективах умов, що сприятимуть забезпеченню нормальної життєдіяльності, сумлінному і якісному виконанню завдань та посадових обов'язків.

Для реалізації цілей та завдань використовуються такі методи як: соціально-економічні, організаційно-розпорядчі та психолого-педагогічні. Засоби здійснення військово-соціальної роботи досить різноманітні, вони бувають: правові, економічні, політичні, просвітницькі, культурно-дозвіллеві та духовно-моральні. До засобів можуть бути включені такі компоненти: соціальна допомога та підтримка; проведення програм та заходів спрямованих на адаптацію; програми професійної орієнтації; програми підтримки ветеранів; соціально-правовий захист; забезпечення прав і свобод.

Здійснюється робота за такими методами: організаційні, педагогічні, соціально-психологічні, соціально-економічні. Використовуються також первинні та вторинні методи соціальної роботи.

Технології соціальної роботи з військовослужбовцями та їх сім'ями розрізняються залежно від характеру і глибини їх соціальних проблем. Основними процедурами технології сучасної соціальної роботи з військовослужбовцями є: соціальна профілактика, соціальна реабілітація та соціальна підтримка.

Форми і методи соціальної роботи вибираються з урахуванням напрямів роботи, категорій і потреб. У соціальній роботі з військовослужбовцями частіш за все використовують соціально-психологічний тренінг.

Організація соціальної роботи з військовослужбовцями полягає у визначенні функціонально пов'язаних завдань, суб'єктів, засобів та плануванні заходів для створення необхідних умов щодо задоволення соціальних потреб об'єктів впливу і забезпечення їх нормальної життєдіяльності, сумлінного ставлення до виконання службових обов'язків та виконання покладених на них завдань.

Організацію соціальної роботи з військовослужбовцями регламентують: законодавчі акти, укази і розпорядження Президента, постанови Уряду, накази та директиви Міністра Оборони України.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЇХ СІМЕЙ

2.1. Опис використаних методів, організація та проведення дослідження проблем, що виникають у військовослужбовців та їх сімей

Метою дослідження є визначити самі проблеми військовослужбовців та їх сімей, а також пріоритетність проблем, які потребують вирішення в даний момент та які будуть в пріоритеті в майбутньому, та з якими проблемами вже зіштовхнулися військові.

Методом дослідження обрано опитування у формі анкетування. Для вирішення завдань, що були визначені для даної роботи, створено дві анонімні анкети.

Анкетування — вид опитування, в ході якого використовується друкована чи електронна анкета, як комунікаційний засіб зв'язку між дослідником та респондентом; оперативний метод збирання первинної інформації про суб'єктивні та об'єктивні аспекти суспільного та індивідуального життя. Особливістю анкетного опитування є використання анкети, що заповнюється респондентом (сам читає анкету і фіксує відповіді) [2].

Для даного дослідження було створено, у додатку Google Forms, дві анонімні анкети для військовослужбовців (Додаток А) та їх сімей (Додаток Б) та поширено в онлайн форматі. Враховуючи ситуацію в якій ми знаходимось, онлайн-опитування є найоптимальнішим варіантом роботи з даними категоріями населення.

Анкети були створені таким чином щоб відповідь на запитання займала мінімальну кількість часу. Для полегшення роботи було зазначено сфери в яких соціальний працівник може надати допомогу особисто або організувати роботу зі спеціалістом компетентним у вирішенні даної проблеми.

Онлайн-опитування мають певні переваги, такі як:

- Легкість реалізації. Достатньо лише створити анкету та розповсюдити її в інтернеті, до того ж кількість респондентів може бути набагато більшою завдяки доступності;

- Швидкість. При використанні такого виду опитування непотрібно підбирати момент аби всім вдалося прийти, або ж чекати коли заповняться та повернуться анкети, так як всі дані відображаються в реальному часі;

- Точність даних. Так як всі дані вводяться одразу в систему, кількість помилок зводиться до мінімуму, на відміну від традиційних опитувань в яких результати на пряму залежать від людини.

- Чесність. При онлайн-опитуванні, особливо анонімному, респонденту набагато легше відповісти на делікатні питання, такі як фінансові проблеми, проблеми зі здоров'ям, потреба в допомозі, тому що, в присутності сторонньої особи люди, як правило, дають стандартні відповіді, а не ті що стосуються саме їх ситуації.

Анкети містять десять запитань. Анкета, що орієнтована на військових, містить вісім запитань закритого типу (з варіантами відповідей), одне запитання з оціночною шкалою та одне відкрите запитання (див. Додаток А). Друга, створена для сімей, складається з семи питань закритого типу, одного питання з оціночною шкалою та двома відкритими запитаннями (див. Додаток Б).

Дані анкети орієнтовані на визначення соціальних потреб обраної категорії населення в даний момент та якої допомоги вони потребуватимуть в майбутньому, а також для врахування побажань, які б вони хотіли бачити в системі надання соціальних послуг.

Головним завданням цього дослідження було визначити проблеми та пріоритетність проблем, які виникають у військовослужбовців та їх сімей, з метою подальшої розробки моделі військово-соціальної роботи в Україні, в якій буде вказано процес надання допомоги в актуальному порядку, а також висвітлено пробіли в наданні соціальних послуг військовим та родинам, тобто, які послуги потрібно додати або розвинути.

Було опитано 21 військовослужбовця та 27 членів їх сімей. Дослідження проводилось в два етапи.

На першому етапі було зібрано відповіді серед військовослужбовців. Вибірка дослідження - 21 особа, серед яких 19 чоловіків та 2 жінки. В числі опитуваних діючі військовослужбовці, учасники бойових дій та ветерани, віком від 18 до 59 років.

В опитуванні брали участь переважно чоловіки. Так як, не зважаючи на велику кількість жінок у Збройних силах України, відсоток чоловіків все одно переважає, а саме: чоловіки - 90,5%, жінки - 9,5% (див. Рис.1.).

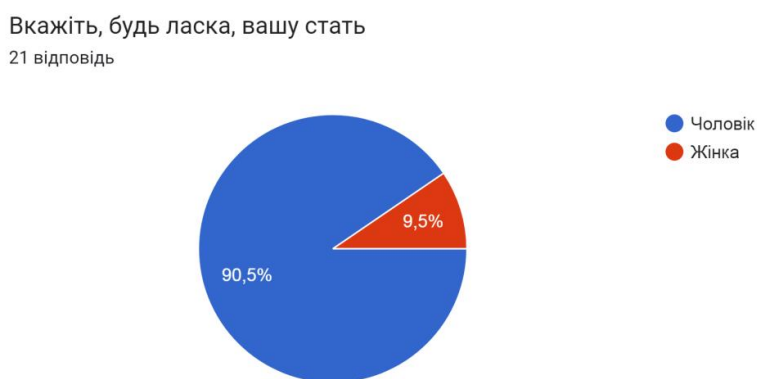

Рис.2.1. Розподіл респондентів відповідно до статі

Важливо визначити вік респондентів, щоб розуміти для якої вікової категорії, які проблеми є більш пріоритетними. В даному опитуванні взяли участь військовослужбовці таких вікових категорій: 18-24 - 38,1% (8 осіб); 25-34 - 28,6% (6 осіб); 35-44 - 19% (4 особи); 45-59 - 14,3% (3 особи) (див. Рис.2.).

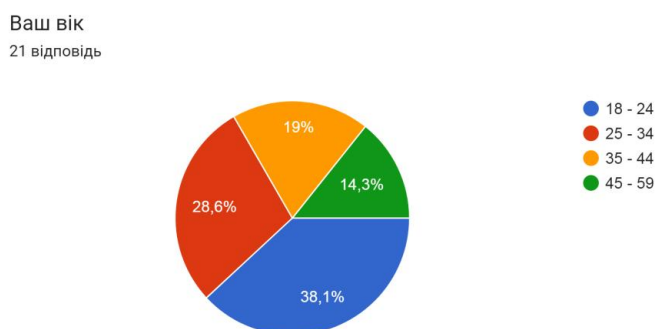

Рис.2.2. Розподіл респондентів відповідно до віку

На сьогоднішній день в числі опитуваних переважно діючі військовослужбовці - 57,1% (12 осіб) також взяли участь учасники бойових дій - 28,6% (6 осіб), ветерани, що повернулися на службу - 9,5 (2 особи) та не служать - 4,8% (1 особа). (див. Рис.3.)

Який статус Ви маєте на сьогоднішній день?
21 відповідь

Рис.2.3. Розподіл респондентів відповідно до статусу

В питанні підтримки, якої потребують військові в даний момент було запропоновано обрати з декількох категорій варіанти, що підходять саме їм. Було запропоновано: матеріальну, медичну, інформаційну, психологічну, юридичну та комплексну допомогу. (див. Рис.4.)

Якої підтримки Ви потребуєте на даний момент? (Оберіть всі варіанти, які Вам підходять)
21 відповідь

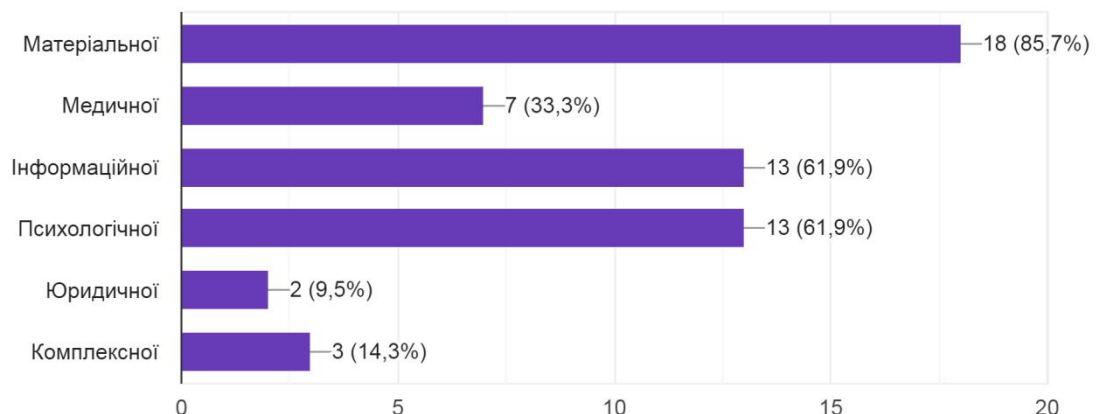

Рис.2.4. Підтримка, якої потребують на даний момент

В майбутньому буде потреба у вирішенні таких питань, як зміцнення здоров'я, отримання психологічної допомоги, фінансової підтримки, працевлаштування, придбання (покращення, відновлення) житла. (див. Рис.5.)

Якої допомоги Ви потребуватиме в майбутньому? (Оберіть всі варіанти, які Вам підходять)
21 відповідь

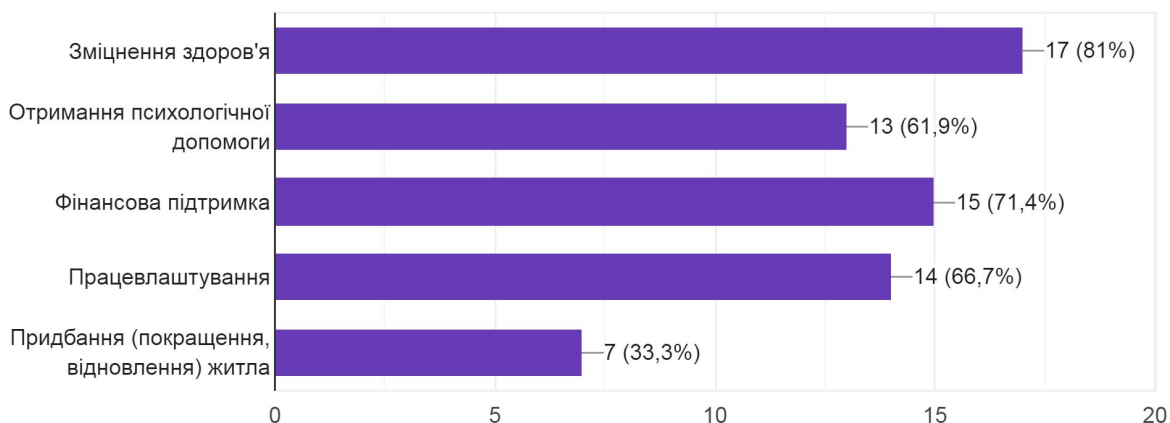

Рис.2.5. Підтримка, якої потребуватимуть в майбутньому

На даний момент військовослужбовці вже зіштовхнулися з такими проблемами, як: проблеми з фізичним здоров'ям, проблеми оформлення документів, психологічні проблеми, а також з досить розповсюдженою та специфічною проблемою, як нерозуміння зі сторони суспільства. (див. Рис.6.)

З якими проблемами Ви вже зіштовхнулися? (Оберіть всі варіанти, які Вам підходять)
21 відповідь

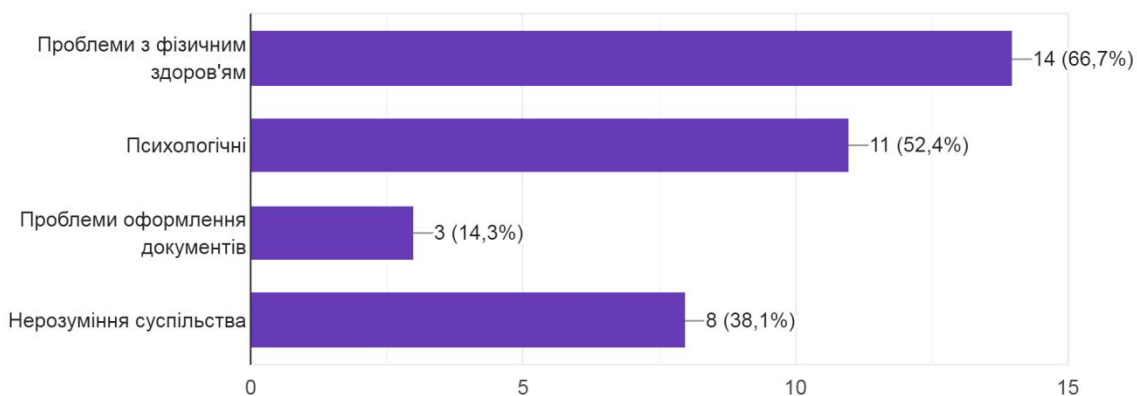

Рис.2.6. Проблеми з якими вже зіштовхнулися

Головним питанням даного дослідження було, чи згодні взагалі військовослужбовці на постійній основі отримувати допомогу від соціального працівника, так як не завжди люди, які потребують допомоги, визнають це і готові працювати з спеціалістами. (див. Рис.7.)

Чи погодитеся Ви (на постійній основі) отримувати допомогу від соціального працівника?
21 відповідь

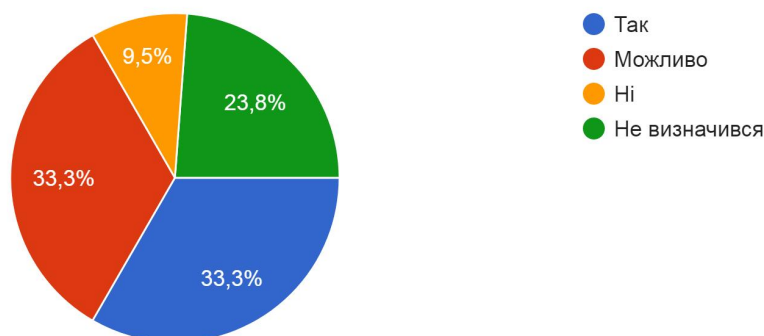

Рис.2.7. Чи згодні отримувати допомогу від соціального працівника

Враховуючи те, що певна соціальна допомога військовослужбовцям надається, потрібно визначити, яка кількість осіб вже зверталась за нею. (див. Рис.8.)

Чи звертались Ви вже за допомогою?
21 відповідь

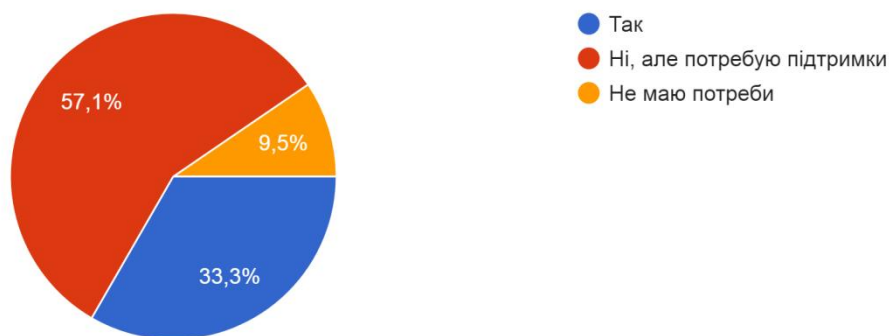

Рис.2.8. Чи звертались вже за допомогою

Для подальшого вдосконалення військово-соціальної роботи, ми маємо визначити, як оцінюють дану роботу військовослужбовці на сьогоднішній день та

які зміни вони хотіли б бачити в майбутньому, тому що, соціальна робота має орієнтуватись на потреби клієнта і підлаштовуватись під нього. (див. Рис. 9.)

Оцініть, будь ласка, за 10-ти бальною шкалою систему надання соціальної підтримки.
Критерії оцінки: 1 - погано, а 10 - дуже добре.
11 відповідей

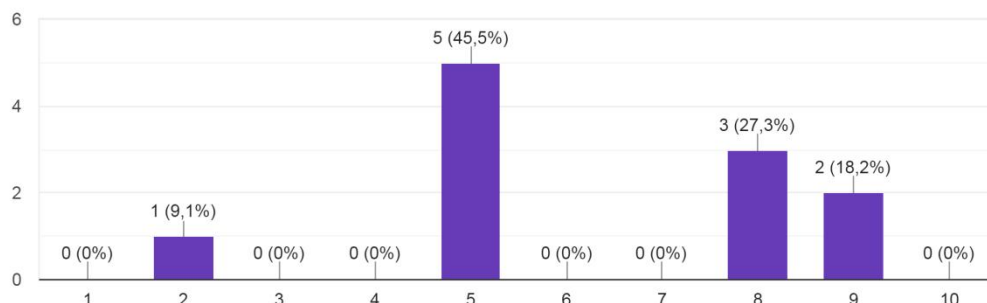

Рис.2.9. Оцінка системи соціальної підтримки

На сьогоднішній день респонденти, що вже зверталися за допомогою, хотіли б спрощення процедури для отримання послуг та зменшення кількості необхідних довідок, а для деякого важлива можливість оформлення документів в електронному вигляді.

На другому етапі було зібрано відповіді у членів родини військовослужбовців. Вибірка дослідження - 27 осіб. Серед яких усі жінки. (див. Рис.10.)

Вкажіть, будь ласка, вашу стать
27 відповідей

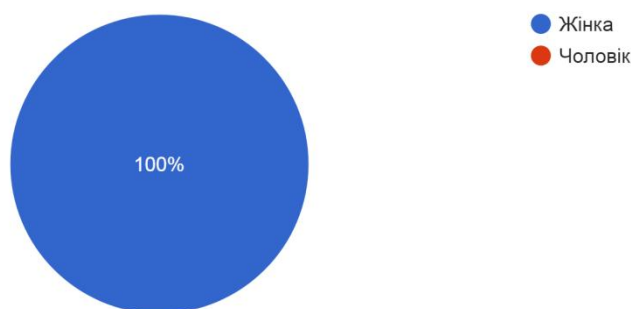

Рис.2.10. Розподіл респондентів відповідно до статі

В опитуванні брали участь: матері - 14,8% (4 особи); дружини - 37% (10 осіб); доньки - 25,9% (7 осіб); сестри - 14,8% (4 особи), наречена - 3,7% (1 особа) та подруга - 3,7% (1 особа) (див. Рис.11.)

Ким Ви приходитесь військовослужбовцю?
27 відповідей

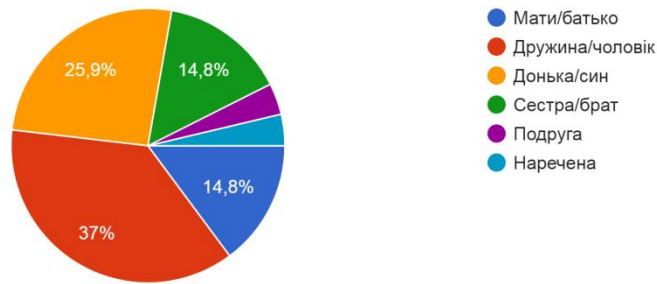

Рис.2.11. Розподіл респондентів відповідно до споріднення

На даний момент військові даних родин мають такі статуси: діючий військовослужбовець - 63% (17 осіб); тимчасово непридатний - 14,8% (4 особи); безвісти зниклий - 7,4% (2 особи) та загиблий - 14,8% (4 особи). (див. Рис.12.)

Який статус на даний момент має військовий?
27 відповідей

Рис.2.12. Статус військовослужбовця

Рідні на сьогоднішній день потребують такої допомоги: психологічна; матеріальна; інформаційна; юридична; житлове питання. (див. Рис.13.)

Якої допомоги Ви потребуєте на сьогоднішній день? (Оберіть всі варіанти, які Вам підходять)
27 відповідей

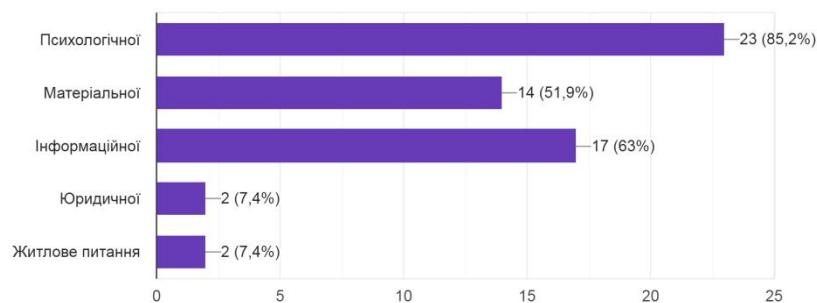

Рис.2.13. Потреба в допомозі на сьогоднішній день

Важливо визначити, який відсоток має потребу в постійному соціальному супроводі. (див. Рис.14.)

Чи маєте Ви потребу в постійному соціальному супроводі?
27 відповідей

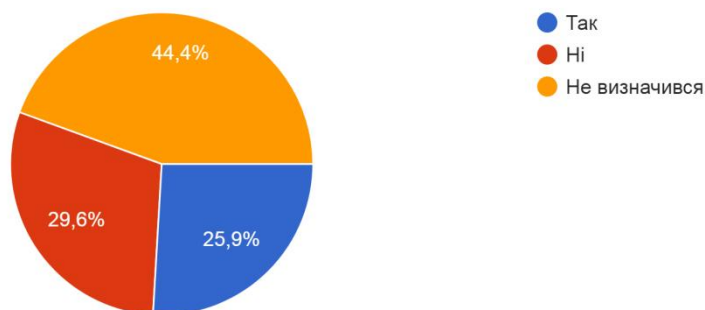

Рис.2.14. Потреба в соціальному супроводі

В майбутньому сім'ї потребуватимуть інформаційної, юридичної, матеріальної та психологічної допомоги. (див. Рис.15.)

Якої допомоги Ви потребуватиме в майбутньому? (Оберіть всі варіанти, які Вам підходять)
27 відповідей

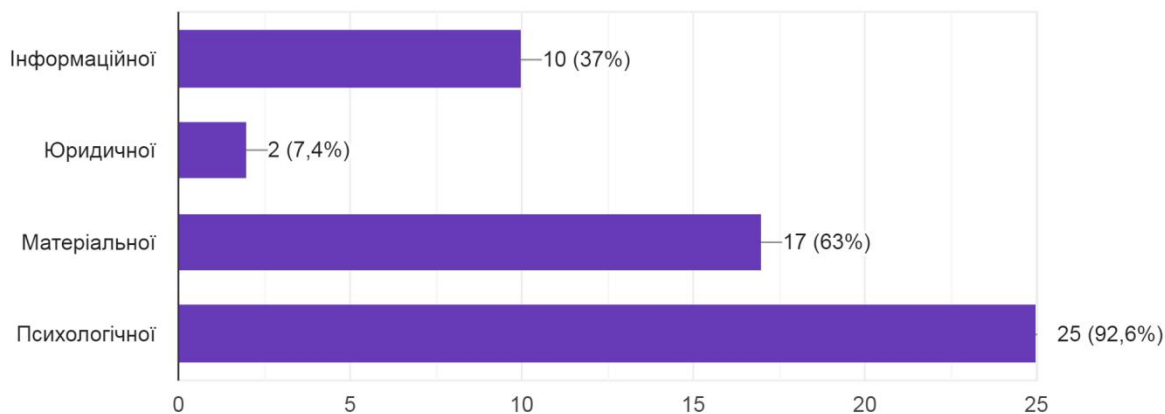

Рис.2.15. Потреба в допомозі в майбутньому

В питаннях соціальної підтримки сім'ї іноді є більш проінформованим, ніж самі військовослужбовці, тому маємо визначити, який відсоток вже звертався за допомогою, для розуміння на якому рівні проходить інформування сімей. (див. Рис.16.)

Чи звертались Ви вже за допомогою?
27 відповідей

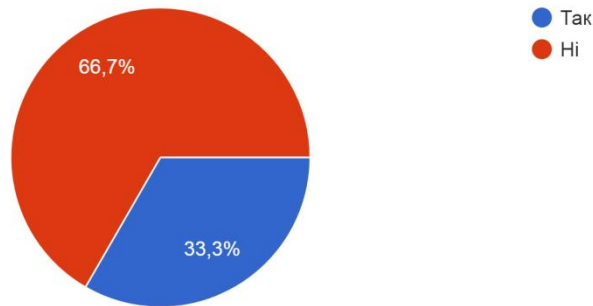

Рис.2.16. Чи звертались вже за допомогою

Щоб мати можливість розвивати даний напрямок роботи потрібно визначити, як оцінюють систему надання соціальних послуг рідні військових, з якими проблемами вони зіштовхнулись при зверненні і на які зміни в наданні послуг вони очікують. (див. Рис.17.)

Оцініть, будь ласка, за 10-ти бальною шкалою систему надання соціальної підтримки.
Критерії оцінки: 1 - погано, а 10 - дуже добре.
10 відповідей

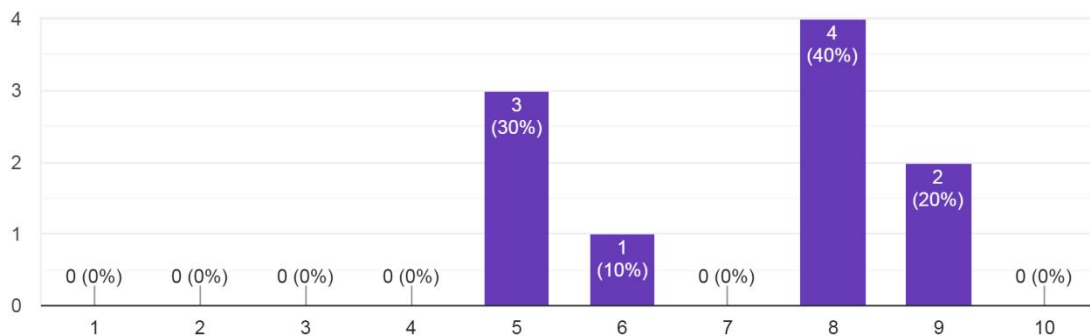

Рис.2.17. Оцінка надання підтримки

Респонденти, що зверталися за допомогою стикалися з такими проблемами, як: відсутність компетентних фахівців, велика кількість документів та довгий час обробки документів, а також складність в отриманні послуг.

Очікуваними змінами є спрощення системи, пришвидшення роботи та збільшення кількості фахівців, що будуть відповідати за певну роботу.

Отже, для дослідження було обрано метод анкетування, в онлайн форматі. Анкетування є оперативним методом збору інформації, в ході якого, як комунікаційний засіб використовується анкета, в даному дослідженні електронна.

Для дослідження було створено анонімні анкети в Google Формі та розповсюджено серед військових та їх сімей. Головним завданням дослідження було визначити проблеми, які виникають у військовослужбовців і сімей та їх пріоритетність.

В дослідженні прийняли участь 21 військовослужбовець та 27 членів родини. Серед військових переважно чоловіки, віком від 18 до 59, які на сьогоднішній день є діючими військовими, учасниками бойових дій та ветеранами. Було визначено, якої підтримки вони потребують в даний момент, якої потребуватимуть в майбутньому та з якими проблемами вже зіштовхнулися, чи погодяться на роботу з соціальним працівником та чи зверталися вже, а також як оцінюють соціальну підтримку ті хто вже зверталися і які б зміни вони хотіли бачити.

Серед рідних, що взяли участь, всі жінки (мами, дружини, доньки, сестри, наречена).

Також, було визначено якої підтримки вони потребують зараз та в майбутньому, чи мають потребу в постійному супроводі та чи вже зверталися за допомогою і з якими проблемами зіштовхнулися, в разі звернення, і які зміни хотіли б бачити.

2.2. Аналіз результатів дослідження, розкриття виявлених проблем

Військовослужбовці перебувають у нормальних соціальних умовах, але мають свої виклики. Їх діяльність вимагає особливих особистісних якостей і здібностей, і вони не вважаються вразливими верствами населення. Військовослужбовці знаходяться під постійним професійним наглядом щодо свого здоров'я. Як представники Збройних Сил, вони мають високий соціальний статус і стабільне фінансове становище.

Проте, військовослужбовці також стикаються з проблемами, пов'язаними з їхніми обов'язками. Вони зобов'язані захищати державу, що може призводити до ризику втрати життя. Вони часто зазнають емоційного та фізичного

перенавантаження, мають постійний контакт з іншими військовими і відчувають недостаток приватності. Конфлікти та напруження в міжособистісних відносинах також можуть виникати.

Загалом, військовослужбовці живуть у специфічному середовищі, де на них покладаються великі вимоги та відповідальність.

В результаті проведеного дослідження ми виділили основні проблеми з якими зіштовхуються військовослужбовці та їх сім'ї, а також які з них є важливішими. На даний момент головними у військових є проблеми матеріального характеру, на другому місці потреби в інформаційній та психологічній підтримці, на третьому місці питання медичної допомоги також є потреба в юридичній допомозі і лише декілька осіб, з опитаних, потребують комплексної допомоги.

В майбутньому ж пріоритетність потреб змінюється, так на перше місце виходить потреба в зміцненні здоров'я, друге та третє місце займають фінансова підтримка та працевлаштування, наступною є потреба в отриманні психологічної допомоги, враховуючи ситуацію в якій зараз знаходиться країна, то достатній відсоток займає потреба у придбанні, відновленні або покращенні житла.

На відміну від військових для їх сімей завжди, як зараз так і в майбутньому, пріоритетною є потреба в отриманні психологічної підтримки. На другому місці серед потреб сьогодення є допомога в отриманні інформації, як виявилось сім'ї не завжди можуть отримати потрібну інформацію в повному обсязі. А потреба в матеріальній допомозі для родичів є на третьому місці, в майбутньому ж ця потреба буде знаходитись на другому місці. Інформаційна допомога в майбутньому, на думку родин, буде на третьому місці.

Матеріальні потреби - це сукупність матеріальних благ, які мають матеріальну форму і виступають як головний спонукальний мотив трудової діяльності людини [11].

Для покращення матеріального стану військовослужбовців законом України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" передбачено такі пільги [7]:

- безоплатна кваліфікована медична допомога у військово-медичних закладах охорони здоров'я, а при їх відсутності чи у невідкладних випадках – медична допомога надається державними або комунальними закладами охорони здоров'я за рахунок Міністерства оборони України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів(пункт 1 статті 11);
- санаторно-курортне лікування та відпочинок військовослужбовців і членів їх сімей (крім військовослужбовців строкової військової служби) у санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах і на туристських базах Міністерства оборони України, з пільговою оплатою вартості путівок у розмірах та порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України не більше одного разу на рік;
- безоплатний проїзд залізничним, повітряним, водним та автомобільним (за винятком таксі) транспортом у відрядження, відпустку у межах України, при переведенні на нове місце проходження військової служби або у зв'язку з передислокацією військової частини разом із членами сімей (крім членів сімей військовослужбовців строкової служби) і перевезення багажу, до місця проживання, обраного при звільненні з військової служби, в межах України(стаття 14).
- грошова допомога при звільненні з військової служби та в інших, передбачених законодавством випадках (стаття 15);
- одноразова грошова допомога у разі загибелі (смерті), інвалідності або як часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності (стаття 16);
- підйомна допомога в розмірі місячного грошового забезпечення на військовослужбовця і 50 відсотків місячного грошового забезпечення на кожного члена сім'ї військовослужбовця, який переїжджає з ним на нове місце військової служби при переїзді військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, а також тих, хто перебуває на кадровій військовій службі, на нове місце військової служби в інший населений пункт,

у зв'язку з призначенням на військову посаду, зарахуванням до військового навчального закладу(стаття 9);

- військовослужбовцям, а також звільненим з військової служби особам, які стали інвалідами під час проходження військової служби, та членам їх сімей, які перебувають на їх утриманні, батькам та членам сімей військовослужбовців, які загинули (померли) або пропали безвісти під час проходження військової служби, надається 50-відсоткова знижка плати за користування житлом (квартирної плати) та плати за комунальні послуги

Також для вирішення даного питання постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 р. № 704 передбачене право командирів військових частин у межах наявного фонду грошового забезпечення, передбаченого в кошторисі Міністерства оборони України, надавати один раз на рік військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби), особам рядового й начальницького складу матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань у розмірі, що не перевищує їхнього місячного грошового забезпечення [8].

Перелік обставин, коли військовослужбовцю надається матеріальна допомога на вирішення соціально-побутових питань, регламентується окремим дорученням Міністра оборони України № 2683 від 1 лютого 2023 року.

Підставами для отримання допомоги є [14]:

- смерть військовослужбовця та/або його дружини (чоловіка), дітей, батьків;
- поранення військовослужбовця під час виконання завдань під час воєнного стану
- у разі наявності у військовослужбовця інвалідності, отриманої внаслідок поранення (контузії, травми, каліцтва), пов'язаного із захистом Батьківщини;
- порушення стану здоров'я військовослужбовця, перебування його на лікуванні, реабілітації, що підтверджено відповідними медичними документами (виписний епікриз, довідка про захворювання, постанова військово-лікарської комісії)

- сім'ям військовослужбовців, які захоплені в полон (крім військовослужбовців, які здалися в полон добровільно) чи заручниками, а також інтерновані в нейтральних державах або визнані безвісти зниклими .

Цей вид допомоги не є обов'язковим, тому багато хто з військових не знає про своє право на її отримання та в разі виникнення потреби не звертається за нею. З цього можна зробити висновок про недостатню проінформованість військовослужбовців стосовно їх прав.

Для забезпечення інформацією стосовно соціальної допомоги, пропонуємо впровадити розсилку, на електронну пошту військовослужбовцям, документів (файл) в яких буде зазначено всі пільги та алгоритм дій стосовно їх отримання, відповідно до статусу та звання, яке має військовий, а також розписані соціальні послуги та зазначено перелік потрібних документів для оформлення. На період військового часу документи мають розсилатись раз на пів року, через часті зміни в законодавстві. Після завершення військового часу частота розсилки зменшиться і обмежиться відправкою, після значних змін в законі.

Рідні військовослужбовців можуть отримувати таку допомогу, як :

- державна допомога військовим і їх сім'ям
- члени сім'ї військовослужбовця у закладах охорони здоров'я можуть платити лише 50% вартості медичного обслуговування
- можливість отримання пільгового санаторно-курортного лікування
- 50% знижки на оплату житлово-комунальних послуг

Також родичі військовослужбовців Збройних сил України, які загинули під час виконання бойових завдань, отримають від держави 15 млн гривень допомоги.

Для спрощення процедури отримання інформації стосовно допомоги для сімей військовослужбовців пропонуємо створення чат боту, посилання на яке буде на сайтах територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, де за декілька хвилин можна буде отримати відповіді на питання, які частіше всього виникають у родичів, в разі нестандартної ситуації в онлайн режимі буде

направлено в чат із соціальним працівником, який надасть консультацію стосовно проблеми, що виникла.

Також в даному чат-боті, має бути можливість подання заяви на отримання допомоги, після розгляду якої члену сім'ї буде призначено час та вказано адресу за якою потрібно буде з'явитися з документами, перелік яких буде вказано в даному сповіщенні.

У вирішенні питань стосовно психологічної допомоги військовослужбовцям соціальний працівник може виступати посередником, організовуючи зустрічі, прийоми з кваліфікованими спеціалістами та займатися пошуком спеціалізованих центрів. Для надання психологічної допомоги сім'ям, в залежності від складності випадків, може бути організована групова робота при територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки, яку може проводити соціальний працівник, що пройшов попередню підготовку або організація індивідуальної роботи з спеціалістом потрібного рівня.

Також, для зниження рівня травматизації членів родини при сповіщенні про загибель або зникнення безвісти військовослужбовця, має бути присутнім соціальний працівник, який належним чином сповістить рідних, надасть консультацію стосовно алгоритму дій, відповідно до ситуації зможе оцінити рівень потреб та одразу надати підтримку.

Проблема з наданням медичної допомоги військовослужбовцями в даний час вирішується. Найближчим часом, за словами міністра охорони здоров'я, впровадять наступні зміни :

- можливість реабілітації поряд з місцем проживання;
- електронний документообіг у військових закладах, щоб прибрати паперову тяганину і черги;
- автоматизація процесів для зменшення навантаження на поранених військових;
- належне сервісне обслуговування пораненим;
- підвищення кваліфікації лікарів у питаннях військово-лікарської комісії.

На період встановлення та налагодження електронної системи пропонуємо впровадити посаду соціального працівника у військово-медичних закладах. Обов'язками соціального працівника буде оформлення документів, вирішення питань з організації надання допомоги та контроль за виконанням.

На даний момент середній вік військовослужбовців знизився, до лав Збройних сил України приєдналося багато молодих людей, тому в майбутньому вони матимуть потребу у працевлаштуванні. Але в цьому питанні військові в Україні мають низку пільг, переваг та соціальних гарантій, передбачених чинним законодавством.

Для більшості працівників, зважаючи на норми трудового законодавства, передбачений випробувальний строк. Проте відповідно до частини 3 ст. 26 Кодексу законів про працю випробування не встановлюється в разі прийняття на роботу осіб, звільнених у запас із військової чи альтернативної (невійськової) служби [21].

Зокрема, додаткові гарантії у працевлаштуванні має молодь, яка звільнилася із строкової військової служби, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб офіцерського складу або альтернативної (невійськової) служби і яка вперше приймається на роботу. Для працевлаштування зазначених категорій осіб підприємствам встановлюють квоту (передбачено Законом України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 р. № 5067-VI). Згадані гарантії, зважаючи на норми ст. 196 Кодексу законів про працю, чинні протягом шести місяців після закінчення або припинення служби. Також згідно з частиною 1 ст. 197 Кодексу законів про працю вказаній категорії осіб перше робоче місце надається на строк не менше двох років [21].

Також військові мають переважне право на залишення на роботі. Згідно зі ст. 42 Кодексу законів про працю у разі скорочення чисельності чи штату працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва та праці переважне право на залишення на роботі надається працівникам із вищою кваліфікацією й продуктивністю праці. При рівних умовах продуктивності праці та кваліфікації перевага в залишенні на роботі надається, зокрема [21]:

- учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни та особам, на яких поширюється чинність Закону № 3551;
- працівникам з числа колишніх військовослужбовців строкової служби, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, військової служби за призовом осіб офіцерського складу та осіб, які проходили альтернативну (невійськову) службу, – протягом двох років з дня звільнення їх зі служби.

Ще існує питання професійної адаптації військовослужбовців, яке регулюється постановою кабінету міністрів України від 21 червня 2017 р. № 432 "Про затвердження Порядку та умов забезпечення соціальної та професійної адаптації осіб, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України та постраждалих учасників Революції Гідності" [17].

Отже, головними на даний момент у військових є проблеми матеріального характеру, потреби в інформаційній та психологічній підтримці, питання медичної допомоги та юридичній допомозі. В майбутньому пріоритетність потреб змінюється головною буде потреба в зміцненні здоров'я, далі фінансова підтримка та працевлаштування і отримання психологічної допомоги.

Для рідних військових завжди пріоритетною є потреба в психологічній підтримці, а також є потреба в інформаційній та матеріальній підтримці.

2.3. Розробка моделі військово-соціальної роботи

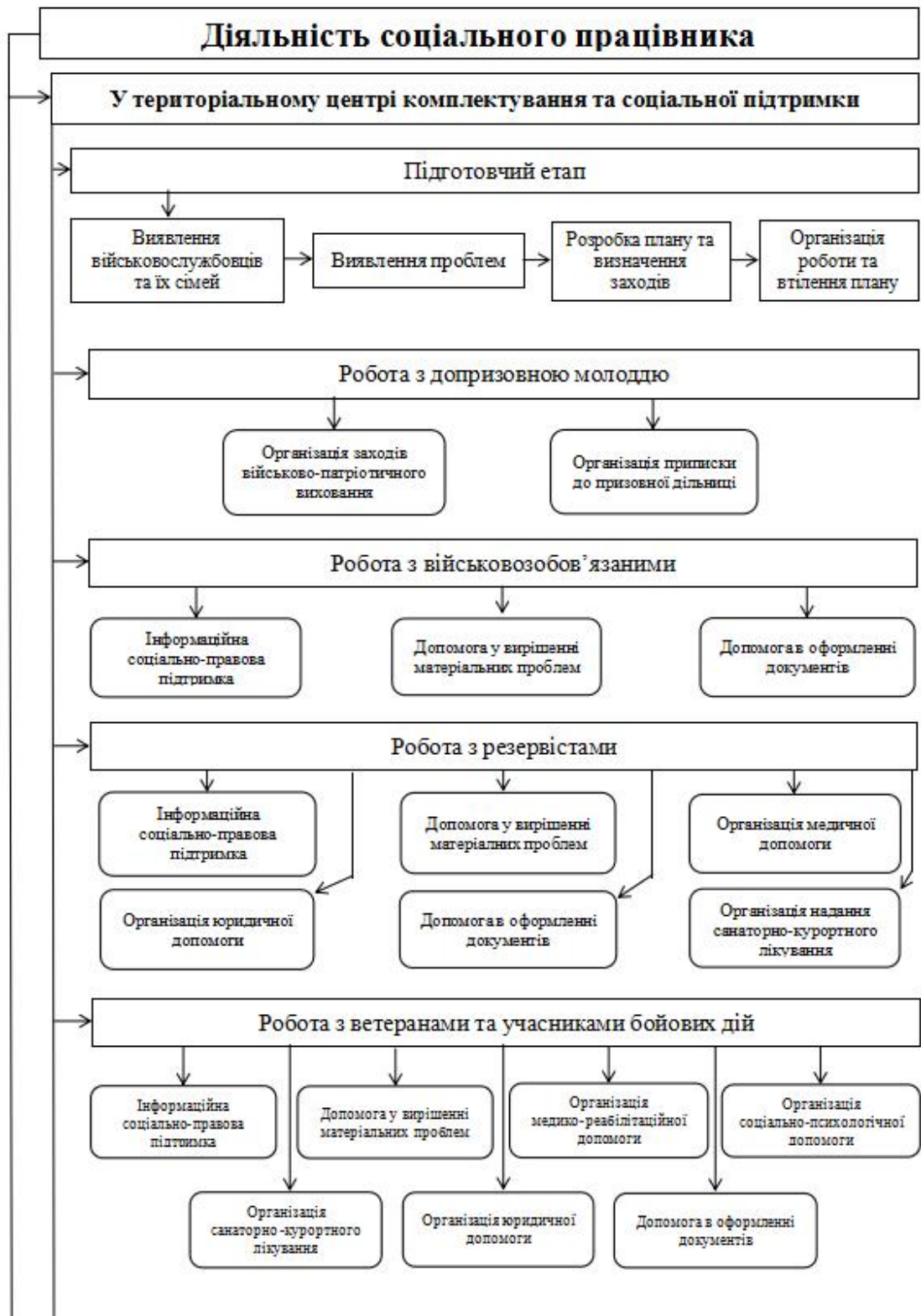
Модель військово-соціальної роботи - це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення соціальної підтримки військовослужбовців та їх родин, а також на підвищення якості їх життя.

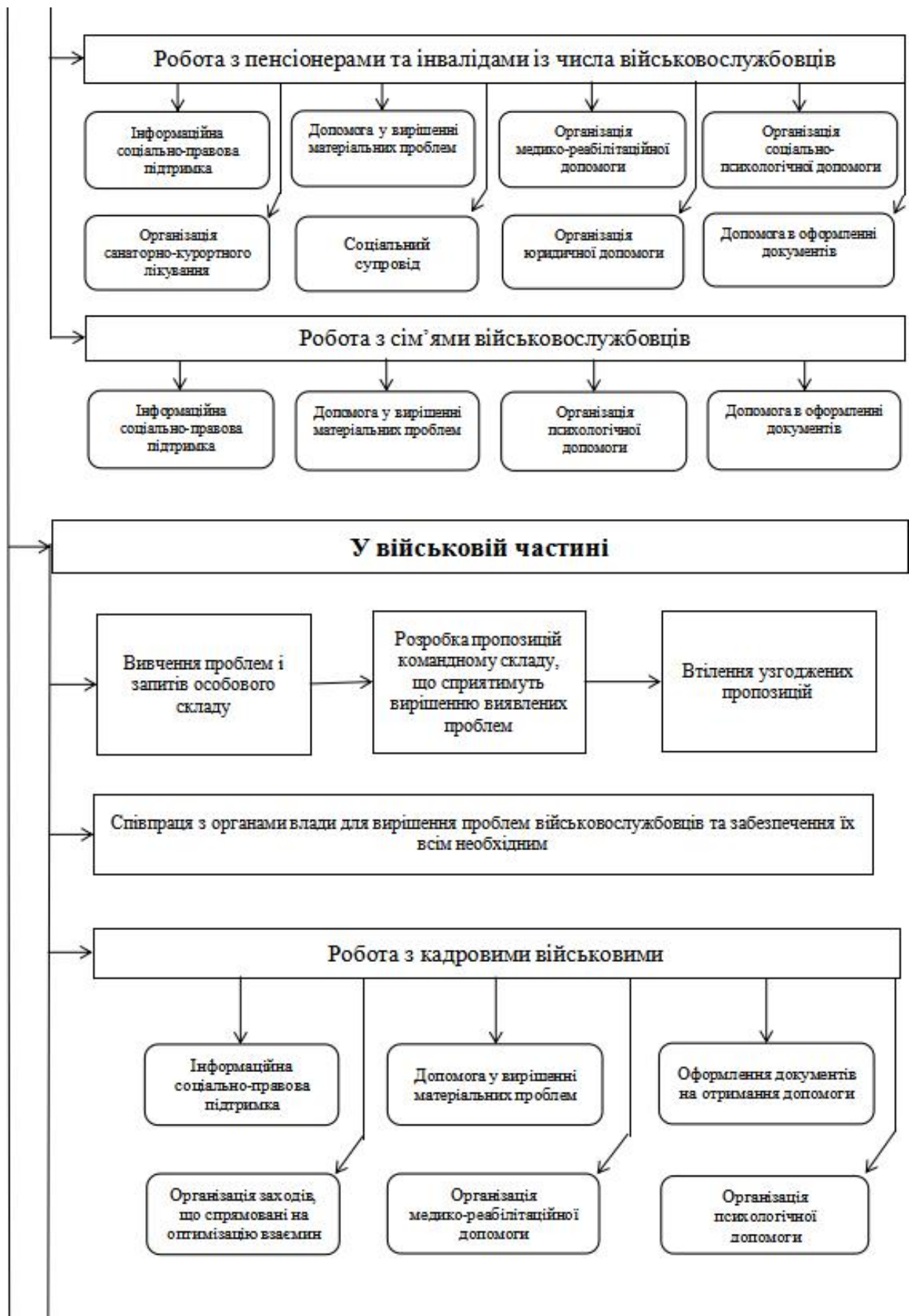
Ця модель включає в себе такі напрямки роботи, як:

1. Інформаційна соціально-правова підтримка військовослужбовців та їх родин.
2. Психологічна підтримка військовослужбовців та їх родин.

3. Медичне забезпечення та реабілітація військовослужбовців.

Ціль: забезпечення надання підтримки військовослужбовцям та їх сім'ям, а також допомога у вирішенні соціальних проблем, що виникають в ході служби та після її завершення.

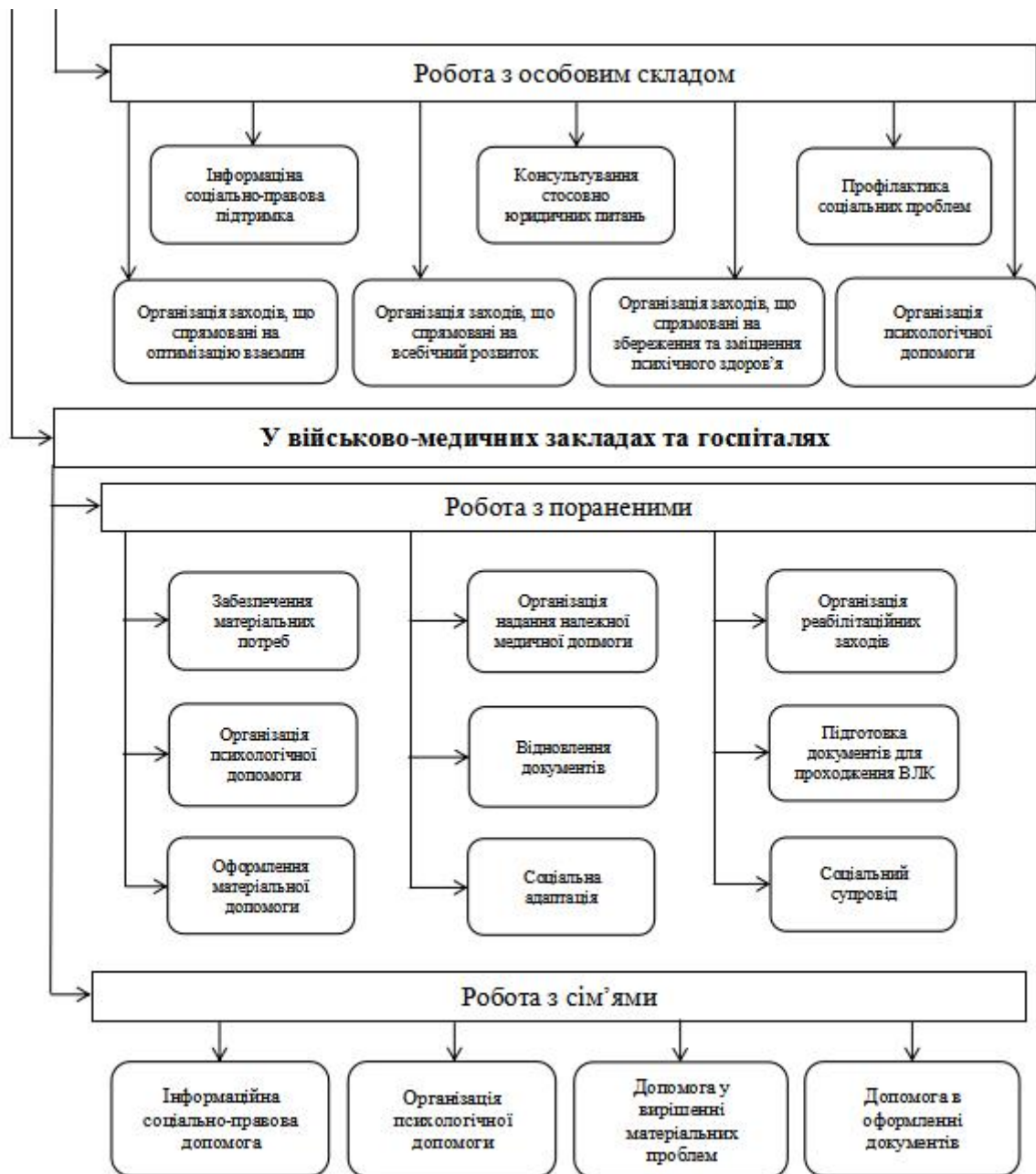

Рис.2.18. Модель військово-соціальної роботи

На базі територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки мають бути спеціально підготовлені соціальні працівники, за якими будуть закріплені військовослужбовці, з метою швидкого надання послуг та допомоги у вирішенні питань. Для кожної категорії мають бути окремі фахівці, що полегшить роботу самим працівникам.

Основним завданням соціального працівника в територіальному центрі комплектування та соціальної підтримки є надання інформаційної соціально-правової підтримки, що направлена на дотримання прав людини, сприяння в

реалізації правових гарантій, правове інформування в плані житлових, сімейно-побутових, трудових та громадянських питань.

Для всіх військовослужбовців доступні такі правові послуги: правова інформація, консультації і роз'яснення з правових питань, допомога у складанні заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім процесуальних).

Військовослужбовці можуть отримати правову допомогу щодо таких питань:

- отримання належного грошового забезпечення;
- оформлення грошової допомоги у зв'язку з пораненням;
- оскарження рішення військово-лікарської комісії, дії чи бездіяльності військової частини, органів влади;
- використання належної відпустки;
- звільнення з військової служби;
- вирішення сімейних та соціальних питань;
- перерахунку пенсії, інших соціальних виплат та пільг й інших правових проблем.

Також завданням соціального працівника є організація соціально-психологічної допомоги, організація медико-реабілітаційної допомоги, організація санаторно-курортного лікування та соціальний супровід (в окремих випадках).

Соціально-психологічна допомога направлена на корекцію емоційного стану, допомагає адаптації людини в соціумі та в сім'ї, а також в подоланні кризових ситуацій в житті.

Соціальний супровід - це комплекс заходів, спрямованих на підтримку процесів активної життєдіяльності та розвитку природних здібностей клієнта, а також створення умов для попередження розвитку негативних наслідків і різних соціальних проблем, мобілізація людини на активізацію прихованих резервів, навчання новим професіям, здатності самостійно справлятися з виниклими проблемами [28].

При соціальному супроводі вирішуються наступні завдання[28]:

- Адаптація клієнта до реальних умов його життєдіяльності.
- Реабілітація і виведення клієнта з кризових ситуацій.

- Підвищення соціального статусу клієнта.
- Нормалізація відносин і утвердження себе в соціумі.
- Відновлення здоров'я.
- Створення умов для самореалізації клієнта в сім'ї та суспільстві.

У військовій частині обов'язками соціального працівника є вивчення проблем і запитів особового складу, розробка та втілення заходів спрямованих на усунення даних проблем. Також соціальний працівник має організовувати співпрацю з органами влади.

У військово-медичних закладах та госпіталях головною є медико-соціальна робота. Медико-соціальна робота - це організоване соціальне обслуговування в лікарні та за її межами, що спрямоване на пов'язані зі здоров'ям соціальні проблеми. Дана робота - це вид мультидисциплінарної професійної діяльності медичного, психолого-педагогічного і соціально-правового характеру.

Саме соціальний працівник ініціює, організовує та контролює процес надання комплексної допомоги клієнту. Цей процес починається з діяльності соціального працівника та ним же і завершується. Фахівець забезпечує взаємодію військовослужбовця та всіх служб допомоги, застосовуючи такі інструменти як консультування, посередництво, прогнозування і проектування.

Власне медико-соціальна реабілітація є комплексом лікувально-профілактичних, реабілітаційних та оздоровчих заходів, спрямованих на відновлення та збереження психофізіологічних функцій, оптимальної працездатності, рівня соціального функціонування осіб, що постраждали під час несення служби.

Завданням соціального працівника в медико-соціальній роботі є організація надання допомоги, інформування військовослужбовця про можливі наслідки в разі ігнорування допомоги, створення комфортних умов під час роботи, захист законних прав, а також організація подальших реабілітаційних заходів.

Отже, модель військово-соціальної роботи є комплексом заходів, спрямованих на забезпечення соціальної підтримки військовослужбовців та їх родин, а також на підвищення якості їх життя. Вона включає такі напрямки роботи: інформаційна

соціально-правова підтримка, психологічна підтримка та медичне забезпечення і реабілітація. В моделі зазначено рівні роботи, категорії з якими працюють та які послуги передбачено.

Висновки до другого розділу

Отже, в другому розділі ми провели дослідження та визначили соціальні проблеми військовослужбовців та їх сімей, з'ясували шляхи їх вирішення, а також розробили модель військово-соціальної роботи.

Для дослідження було обрано метод анкетування, в онлайн форматі. Анкетування є оперативним методом збору інформації, в ході якого, як комунікаційний засіб використовується анкета, в даному дослідженні електронна. Перевагою онлайн формату є: легкість реалізації; швидкість, так як всі анкети відображаються в реальному часі; точність даних, всі дані вводяться одразу в систему, тому кількість помилок зводиться до мінімуму; чесність, при відсутності сторонньої особи, респонденту набагато легше відповісти на делікатні питання відкрито, тому відповіді можуть бути різноманітними.

Було створено анонімні анкети в Google Формі та розповсюджено серед військових та їх сімей. Головним завданням дослідження було визначити проблеми, які виникають у військовослужбовців і сімей та їх пріоритетність.

В дослідженні прийняли участь 21 військовослужбовець та 27 членів родини. Серед військових переважно чоловіки, віком від 18 до 59, які на сьогоднішній день є діючими військовими, учасниками бойових дій та ветеранами. Було визначено, якої підтримки вони потребують в даний момент, якої потребуватимуть в майбутньому та з якими проблемами вже зіштовхнулися, чи погодяться на роботу з соціальним працівником та чи зверталися вже, а також як оцінюють соціальну підтримку ті хто вже зверталися і які б зміни вони хотіли бачити.

Серед рідних, що взяли участь, всі жінки (мами, дружини, доньки, сестри, наречена).

Також, було визначено якої підтримки вони потребують зараз та в майбутньому, чи мають потребу в постійному супроводі та чи вже зверталися за допомогою і з якими проблемами зіштовхнулися, в разі звернення, і які зміни хотіли б бачити.

Головними на даний момент у військових є проблеми матеріального характеру, потреби в інформаційній та психологічній підтримці, питання медичної допомоги та юридичній допомозі. В майбутньому пріоритетність потреб змінюється головною буде потреба в зміцненні здоров'я, далі фінансова підтримка та працевлаштування і отримання психологічної допомоги.

Для рідних військових завжди пріоритетною є потреба в психологічній підтримці, а також є потреба в інформаційній та матеріальній підтримці.

Модель військово-соціальної роботи є комплексом заходів, спрямованих на забезпечення соціальної підтримки військовослужбовців та їх родин, а також на підвищення якості їх життя. Вона включає такі напрямки роботи: інформаційна соціально-правова підтримка, психологічна підтримка та медичне забезпечення і реабілітація. В моделі зазначено рівні роботи, категорії з якими працюють та які послуги передбачено.

ВИСНОВКИ

Для досягнення висунутої у нашому дослідженні мети та реалізації поставлених завдань, а також перевірки висунутої гіпотези було проведено теоретико-емпіричне дослідження. За його результатами можна констатувати наступне :

1. Військово-соціальна робота у Збройних Силах України передбачає здійснення соціально-правових, інформаційних і організаційних заходів щодо сприяння військовослужбовцям, працівникам Збройних Сил України і членам їх сімей у реалізації встановлених законами України, іншими законодавчими актами прав і пільг, одержанні ними соціальної допомоги та відповідних компенсацій, створенні соціальних умов і гарантій.

Здійснюється військово-соціальна робота з: громадянами на етапі припису їх до збройних формувань, військовослужбовцями під час несення служби, військовослужбовцями, що перебувають у запасі чи у відставці та членами їхніх сімей. Дана робота включає в себе вирішення таких проблем як: соціальне забезпечення, соціальний захист, соціальна адаптація, соціально правова робота, соціально-професійна адаптація, організація та впровадження програм. Її головною метою є створення у військових колективах умов, що сприятимуть забезпеченню нормальної життєдіяльності, сумлінному і якісному виконанню завдань та посадових обов'язків. Для реалізації цілей та завдань використовуються такі методи як: соціально-економічні, організаційно-розпорядчі та психолого-педагогічні.

2. Засоби здійснення військово-соціальної роботи досить різноманітні, вони бувають: правові, економічні, політичні, просвітницькі, культурно-дозвіллеві та духовно-моральні. До засобів можуть бути включені такі компоненти: соціальна допомога та підтримка; проведення програм та заходів спрямованих на адаптацію; програми професійної орієнтації; програми підтримки ветеранів; соціально-правовий захист; забезпечення прав і свобод.

Здійснюється робота за такими методами: організаційні, педагогічні, соціально-психологічні, соціально-економічні. Використовуються також первинні та вторинні методи соціальної роботи.

Технології соціальної роботи з військовослужбовцями та їх сім'ями розрізняються залежно від характеру і глибини їх соціальних проблем. Основними процедурами технології сучасної соціальної роботи з військовослужбовцями є: соціальна профілактика, соціальна реабілітація та соціальна підтримка.

Форми і методи соціальної роботи вибираються з урахуванням напрямів роботи, категорій і потреб. У соціальній роботі з військовослужбовцями частіш за все використовують соціально-психологічний тренінг.

Організація соціальної роботи з військовослужбовцями полягає у визначенні функціонально пов'язаних завдань, суб'єктів, засобів та плануванні заходів для створення необхідних умов щодо задоволення соціальних потреб об'єктів впливу і забезпечення їх нормальної життєдіяльності, сумлінного ставлення до виконання службових обов'язків та виконання покладених на них завдань. Організацію соціальної роботи з військовослужбовцями регламентують: законодавчі акти, укази і розпорядження Президента, постанови Уряду, накази та директиви Міністра Оборони України.

Для дослідження було обрано метод анкетування, в онлайн форматі. Анкетування є оперативним методом збору інформації, в ході якого, як комунікаційний засіб використовується анкета, в даному дослідженні електронна. Перевагою онлайн формату є: легкість реалізації; швидкість, так як всі анкети відображаються в реальному часі; точність даних, всі дані вводяться одразу в систему, тому кількість помилок зводиться до мінімуму; чесність, при відсутності сторонньої особи, респонденту набагато легше відповісти на делікатні питання відкрито, тому відповіді можуть бути різноманітними.

Було створено анонімні анкети в Google Формі та розповсюджено серед військових та їх сімей. Головним завданням дослідження було визначити проблеми, які виникають у військовослужбовців і сімей та їх пріоритетність.

В дослідженні прийняли участь 21 військовослужбовець та 27 членів родини. Серед військових переважно чоловіки, віком від 18 до 59, які на сьогоднішній день є діючими військовими, учасниками бойових дій та ветеранами. Було визначено, якої підтримки вони потребують в даний момент, якої потребуватимуть в майбутньому

та з якими проблемами вже зіштовхнулися, чи погодяться на роботу з соціальним працівником та чи зверталися вже, а також як оцінюють соціальну підтримку ті хто вже зверталися і які б зміни вони хотіли бачити.

Серед рідних, що взяли участь, всі жінки (мами, дружини, доньки, сестри, наречена). Також, було визначено якої підтримки вони потребують зараз та в майбутньому, чи мають потребу в постійному супроводі та чи вже зверталися за допомогою і з якими проблемами зіштовхнулися, в разі звернення, і які зміни хотіли б бачити.

3. Головними на даний момент у військових є проблеми матеріального характеру, потреби в інформаційній та психологічній підтримці, питання медичної допомоги та юридичній допомозі. В майбутньому пріоритетність потреб змінюється головною буде потреба в зміцненні здоров'я, далі фінансова підтримка та працевлаштування і отримання психологічної допомоги.

Для рідних військових завжди пріоритетною є потреба в психологічній підтримці, а також є потреба в інформаційній та матеріальній підтримці.

4. Модель військово-соціальної роботи є комплексом заходів, спрямованих на забезпечення соціальної підтримки військовослужбовців та їх родин, а також на підвищення якості їх життя. Вона включає такі напрямки роботи: інформаційна соціально-правова підтримка, психологічна підтримка та медичне забезпечення і реабілітація. В моделі зазначено рівні роботи, категорії з якими працюють та які послуги передбачено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архипова, С. П., & Бік, О. Я. (2021). Соціальна робота з військовослужбовцями – учасниками АТО, звільненими в запас. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки, (6(344) Ч.1), 64–77. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-6\(344\)-1-64-77](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-6(344)-1-64-77)
2. Анкетування. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%BD%D0%BA%D0%B5%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F>
3. Беспалько А., Шумейко А. Основи військово-соціальної роботи у Збройних Силах України та арміях провідних країн світу. Том 1 №5 (2019) Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія “Соціальна робота”. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2019/5-1/1>
4. Блінов О. А., Тімкін І. Ф. Соціальна робота з пораненими військовослужбовцями в військовому госпіталі. Соціальна та освітня інклюзія: історія, сучасність, перспективи розвитку: колективна монографія у 2-х частинах. Частина 1 Інституційні та особистісні аспекти впровадження в Україні / за ред. С. П. Миронової, Л. Б. Платаш. Чернівці : Технодрук, 2021. С. 266-279.
5. Військово-соціальна робота у Збройних Силах України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5149458/page:9/>
6. Журавльов М.В., Мулява В.Д. (2021) Організація військово-соціальної роботи у Збройних Силах України: основні проблеми становленні та удосконалення в сучасних умовах. Науковий вісник Ужгородського університету, серія “Історія”, вип.1 (44), 2021 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/36812/1/%D0%9E%D0%A0%D0%93%D0%90%D0%9D%D0%86%D0%97%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF%20%D0%92%D0%86%D0%99%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%9E%D0%92%D0%9E-%D0%A1%D0%9E%D0%A6%D0%86%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%9E%D0%87.pdf>

7. Закон України Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

8. Заребельний В. Соціальна підтримка військовослужбовців та їхніх сімей - це питання, яке завжди на часі. АрміяInfom. 2023. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2023/04/22/soczialna-pidtrymka-vijskovosluzhbovcziv-ta-yihnih-simej-cze-pytannya-yake-zavzhdy-na-chasi/>

9. Кондрюкова В.В. Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців силових структур, звільнених у запас : навчально-методичний посібник / В.В. Кондрюкова, І.М. Слюсар. – К. : Гнозис, 2013. – 116 с.

10. Логвінова О., Рассказова О. (2021) Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями в умовах тривалого конфлікту на сході України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://library.udpu.edu.ua/library_files/soc_robota_soc_osvita/2021_2/9.pdf

11. Матеріальні потреби. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B8/

12. Методи соціальної роботи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://weblib.pp.ua/vopros-vopros-metodyi-sotsialnoy-20563.html>

13. Організація соціальної роботи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/9177674/page:27/>

14. Поліщук В. Матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань у 2023 році: особливості виплати. АрміяInfom. 2023. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2023/03/06/materialna-dopomoga-dlya-vyrishennya-soczialno-pobutovyh-pytan-u-2023-roczy-osoblyvosti-vyplaty/>

15. Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Положення про військові комісаріати. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-2013-%D0%BF>

16. Постанова Кабінету Міністрів України Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/704-2017-%D0%BF#Text>

17. Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Порядку та умов забезпечення соціальної та професійної адаптації осіб, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України та постраждалих учасників Революції Гідності [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2017-%D0%BF#Text>

18. Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/KP061081?an=85>

19. Постанова Кабінету Міністрів України Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 3 серпня 2006 р. № 1081 і від 2 вересня 2015 р. № 728 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-poriadkiv-zatverdzhenykh-p-a15>

20. Права, пільги, соціальні гарантії та норми забезпечення, встановлені законодавством України для військовослужбовців Збройних сил України та членів їхніх сімей. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/prava-pilgy-socialni-garantiyi-ta-normy-zabezpechennya-vstanovleni-zakonodavstvom>

21. Працевлаштування військовослужбовців: гарантії та пільги. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kadrovik.isu.net.ua/news/525528-pratsevlashtuvannya-viyskovosluzhbovtziv-harantiyi-ta-pilhy>

22. Савицький В.І. Особливості військової соціальної роботи з різними категоріями населення. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/4875/1/11%20-%201_9_%20-%2022.pdf

23. Сидоренко А.О. Соціальний захист членів сімей військовослужбовців в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.27>

24. Соціальні гарантії військовослужбовців та членів їх сімей в особливий період. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D1%96%D1%97_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%BE%D0%B2%D1%86%D1%96%D0%B2_%D1%82%D0%B0_%D1%87%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%96%D0%B2_%D1%97%D1%85_%D1%81%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%B9_%D0%B2_%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%B4

25. Соціальний захист військовослужбовців. Довідковий матеріал з питань соціального заисту військовослужбовців Збройних Сил України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/soczialnij-zaxist-ta-adaptacziya-vijskovosluzhbovcziv/soczialnij-zahist-vijskovosluzhbovcziv.html>

26. Соціальна робота з військовослужбовцями. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ua-referat.com/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0_%D0%B7_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%BE%D0%B2%D1%86%D1%8F%D0%BC%D0%B8

27. Соціальна робота з військовослужбовцями і членами їх сімей. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://8ref.com/18/referat_186405.html

28. Соціальний супровід. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://stud.com.ua/1778/sotsiologiya/sotsialniy_suprovid

29. Сутність і зміст військово-соціальної роботи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://studopedia.com.ua/1_212472_sutnist-i-zmist-viyskovo-sotsialnoi-roboti.html

30. Територіальний центр комплектування та соціальної підтримки [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%82%D0%B0_%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B8

31. Технології соціальної роботи з військовослужбовцями. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/4617644/page:26/>

32. “Що варто знати під час працевлаштування колишнього військовослужбовця”. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://prokadry.com.ua/news/6752-shcho-treba-znati-koli-pratsevlashtovute-kolishnogo-vyskovoslujbovtsya>

33. Як військовослужбовцям отримати безоплатну правову допомогу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lubotin-rada.gov.ua/news/id/9672>

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета (анонімна)

Запрошуємо Вас пройти анкетування, для кваліфікаційної роботи, що спрямоване на визначення соціальних проблем і потреб військовослужбовців. Прохання ознайомитися з анкетною та дати відповіді виходячи з аналізу власної життєвої ситуації та оцінки власних проблем. Дякуємо за співпрацю!

1. Вкажіть, будь ласка, вашу стать

- Чоловік
- Жінка

2. Ваш вік

- 18-24
- 25-34
- 35-44
- 45-59

3. Який статус Ви маєте на сьогоднішній день?

- Діючий військовий
- Ветеран (не служу)
- Ветеран (повернувся на службу після початку повномасштабного вторгнення)
- Учасник бойових дій

4. Якої підтримки Ви потребуєте на даний момент? (Оберіть всі варіанти, які Вам підходять)

- Матеріальної
- Медичної
- Інформаційної
- Психологічної
- Юридичної
- Комплексної
- Інше

5. Якої допомоги Ви потребуватиме в майбутньому? (Оберіть всі варіанти, які Вам підходять)

- Зміцнення здоров'я
- Отримання психологічної допомоги
- Фінансова підтримка
- Працевлаштування

- Придбання (покращення, відновлення) житла
- Інше

6.3 якими проблемами Ви вже зіштовхнулися? (Оберіть всі варіанти, які Вам підходять)

- Проблеми з фізичним здоров'ям
- Психологічні
- Проблеми оформлення документів
- Нерозуміння суспільства
- Інше

7. Чи погодитесь Ви (на постійній основі) отримувати допомогу від соціального працівника?

- Так
- Можливо
- Ні
- Не визначився

8. Чи звертались Ви вже за допомогою?

- Так
- Ні, але потребу підтримки
- Не маю потреби

9. Оцініть, будь ласка, за 10-ти бальною шкалою, де 1 - погано, а 10 - дуже добре, систему надання соціальної підтримки.

0 _ 1 _ 2 _ 3 _ 4 _ 5 _ 6 _ 7 _ 8 _ 9 _ 10 _

10. Що, на Вашу думку, потрібно змінити в системі надання соціальних послуг?

Анкета (анонімна)

Запрошуємо Вас пройти анкетування на визначення соціальних проблем і потреб сімей військовослужбовців. Ознайомтесь, будь ласка, з анкетною та дайте відповіді. Позначте Вашу відповідь будь-яким доступним Вам способом. Дякуємо за співпрацю!

1. Вкажіть, будь ласка, вашу стать

- Жінка
- Чоловік

2. Ким Ви приходитеся військовослужбовцю?

- Мати/батько
 - Дружина/чоловік
 - Донька/син
 - Сестра/брат
 - Інше
-

3. Який статус на даний момент має військовий?

- Діючий військовослужбовець
- Ветеран
- Тимчасово непридатний (в зв'язку з пораненням)
- Безвісти зниклий
- Загиблий

4. Якої допомоги Ви потребуєте на сьогоднішній день? (Оберіть всі варіанти, які Вам підходять)

- Психологічної
 - Матеріальної
 - Інформаційної
 - Юридичної
 - Житлове питання
 - Інше
-

5. Чи маєте Ви потребу в постійному соціальному супроводі?

- Так
- Ні
- Не визначився

6. Якої допомоги Ви потребуватиме в майбутньому? (Оберіть всі варіанти, які Вам підходять)

- Інформаційної
 - Юридичної
 - Матеріальної
 - Психологічної
 - Інше
-

7. Чи звертались Ви вже за допомогою?

- Так
- Ні

8. Оцініть, будь ласка, за 10-ти бальною шкалою систему надання соціальної підтримки. Критерії оцінки: 1 - погано, а 10 - дуже добре.

0__ 1__ 2__ 3__ 4__ 5__ 6__ 7__ 8__ 9__ 10__

9. З якими проблемами Ви зіштовхнулися при зверненні?

10. Які зміни Ви б хотіли побачити в системі надання соціальних послуг?
